

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra bezpečnostních studií

Diplomová práce

2021

Tomáš Vlček

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra bezpečnostních studií

**Proměny švédské neutrality v kontextu současného
vývoje mezinárodní bezpečnosti**

Diplomová práce

Autor práce: **Bc. Tomáš Vlček**

Studijní program: **Bezpečnostní studia**

Vedoucí práce: **JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2021**

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5. ledna 2021

Tomáš Vlček

Bibliografický záznam

VLČEK, Tomáš. *Proměny švédské neutrality v kontextu současného vývoje mezinárodní bezpečnosti*. Praha, 2021. 67 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí práce JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Rozsah práce: 110 891 znaků vč. mezer

Anotace

Tato diplomová práce zkoumá proměny švédské neutrality v kontextu současné mezinárodní bezpečnosti. Pro tento účel jsou vybrány čtyři mezinárodní konflikty: válka v Kosovu, válka v Afghánistánu, válka v Iráku a intervence v Libyi. Tyto konflikty jsou následně rozděleny do samostatných případových studií, ve kterých je prozkoumáno, který ze základních tří přístupů bezpečnostních studií je nejvíce odpovídající motivací Švédska pro účast nebo zaujatý postoj. Jedná se o faktory realismu, liberalismu a konstruktivismu. U těchto faktorů je popsán jejich vztah k neutralitě a je sledováno, který faktor se opakuje nejvíce nebo je dominantní u jednotlivých konfliktů. Na základě proměny švédské identity a nejčastěji se opakujícího se faktoru tato práce výsledně odpovídá na výzkumnou otázku, zaměřenou na důvody a časové období, kdy došlo k proměně švédské neutrality.

Annotation

This master thesis examines the changes in Swedish neutrality in the context of contemporary international security developments. Four international conflicts are chosen for this purpose: Kosovo War, Afghanistan War, Iraq War, and intervention in Libya. Subsequently, the conflicts are divided into four separate case studies where it is examined which one of the main security studies concepts most accurately reflects the motivation for Swedish participation or position taken. Factors are realism, liberalism and constructivism. A description of its relationship to neutrality is provided. The aim is to focus on the most repetitive or dominating factor in the individual case studies. Eventually, based on the Swedish identity change and the most repetitive factor, this study answers the research question for what reason and when has the Swedish neutrality changed.

Klíčová slova

Švédsko, neutralita, realismus, liberalismus, konstruktivismus, identita, Organizace spojených národů, Severoatlantická aliance

Keywords

Sweden, Neutrality, Realism, Liberalism, Constructivism, Identity, United Nations, North Atlantic Treaty Organization

Title

Swedish neutrality changes in the context of contemporary international security developments

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. PhDr. Tomáši Karáskovi, Ph.D. za cenné připomínky, zpětnou vazbu a vstřícný přístup při vedení této diplomové práce. Také podplukovníkovi Jörgenovi Marqvardsenovi ze švédské ambasády v Praze za pomoc se získáním některých materiálů k vypracování této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	3
Úvod	4
1. Teoretická část	6
1. 1. Koncept neutrality	6
1. 2. Pojetí neutrality v realismu	8
1. 3. Pojetí neutrality v liberálně-idealistickém přístupu	9
1. 4. Pojetí neutrality v konstruktivismu	11
1. 5. Metodologie	11
2. Empirická část	14
2. 1. Válka v Kosovu	14
2. 1. 1. Švédsko a kontext války v Kosovu	14
2. 1. 2. Realismus: válka v Kosovu jako hrozba	15
2. 1. 3. Liberalismus: švédský postoj a zapojení do misí KFOR a UNMIK	17
2. 1. 4. Konstruktivismus: švédské bezpečnostní koncepce a válka v Kosovu	18
2. 1. 5. Shrnutí	20
2. 2. Válka v Afghánistánu	21
2. 2. 1. Švédsko a kontext války v Afghánistánu	21
2. 2. 2. Realismus: Al-Kaidá jako hrozba	22
2. 2. 3. Liberalismus: švédský postoj a švédské zapojení do mise ISAF	23
2. 2. 4. Konstruktivismus: švédská identita a válka v Afghánistánu	25
2. 2. 5. Shrnutí	26
2. 3. Válka v Iráku	27
2. 3. 1. Kontext války v Iráku	27
2. 3. 2. Realismus: Irák jako hrozba	28
2. 3. 3. Liberalismus: švédský postoj k válce v Iráku	29
2. 3. 4. Konstruktivismus: švédská identita a válka v Iráku	30
2. 3. 5. Shrnutí	31
2. 4. Intervence NATO v Libyi	32
2. 4. 1. Kontext intervence v Libyi	32
2. 4. 2. Realismus: Libye jako hrozba	34
2. 4. 3. Liberalismus: švédský postoj k intervenci v Libyi	35
2. 4. 4. Konstruktivismus: švédská identita a intervence v Libyi	36
2. 4. 5. Shrnutí	38
2. 5. Interpretace výsledků	39
Závěr	45

Summary.....	49
Seznam použitých zdrojů.....	51

Seznam použitých zkratek

EAPC – Euroatlantická rada partnerství

EU – Evropská unie

ISAF – Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly (International Security Assistance Force)

KFOR – Jednotky Kosovo (Kosovo Force)

NATO – Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)

OSN – Organizace spojených národů

PfP – Partnerství pro mír (Partnership for peace)

R2P – Odpovědnost chránit (Responsibility to Protect)

UNAMA – Asistenční mise Organizace spojených národů v Afghánistánu (United

UNMIK – Mise Organizace spojených národů v Kosovu (United Nations Mission In Kosovo

USA – Spojené státy americké

Úvod

Tématem této diplomové práce je změna švédské neutrality v kontextu současného vývoje mezinárodní bezpečnosti. Neutralitu mělo Švédsko zakořeněnou ve své identitě po dlouhá desetiletí a používalo tento koncept během obou světových válek. V období studené války mu pak neutralita umožnit zachovat status quo. To se však po konci studené války změnilo a Švédsko začalo koncept neutrality postupně opouštět, až jej přestalo využívat úplně. Hlavním cílem této práce je tedy odpověď na otázku, kdy a proč Švédsko svou neutralitu přetransformovalo a opustilo.

Časové vymezení této práce začíná od konce studené války, kdy skončilo období bipolarity a mnoho států včetně Švédska přetransformovalo své zahraniční a bezpečnostní politiky. Na druhé straně je zkoumané období vymezeno intervencí v Libyi v roce 2011, kdy se této vojenské operace zúčastnilo Švédsko po boku NATO jako jediný z evropských neutrálnů a vojensky nezúčastněných zemí. Z tohoto období byly vybrány celkem čtyři události: válka v Kosovu, válka v Afghánistánu, válka v Iráku a intervence v Libyi. Do války v Kosovu, války v Afghánistánu a intervence v Libyi se Švédsko přímo zapojilo, a tak budou sledovány okolnosti jeho účasti v misích a porovnávány se zapojením jiných neutrálních nebo vojensky nezúčastněných států. Do války v Iráku se sice Švédsko nezapojilo, ale ani to nebylo vzhledem k jeho statutu předpokládané. Zde budou sledovány přístupy ostatních neutrálních států a jestli byl přístup Švédska stejný nebo odlišný. Tyto jednotlivé události budou zkoumány z možného pohledu na neutralitu dle tří dominantních směrů bezpečnostních studií: realismu, liberalismu a konstruktivismu.

Pro vypracování této práce byla použita především akademická literatura a internetové zdroje, především dvou hlavních mezinárodních aktérů: Evropské unie a NATO. Většina akademiků věnujících se Švédsku a jeho neutralitě zkoumala tento vztah pouze na jedné z historických událostí. V posledních letech také ubývá článků, které by se zajímaly o tuto problematiku i přes to, že některé státy tento koncept stále využívají. Dle mého názoru je tento vztah potřeba zkoumat v delším časovém měřítku, protože k proměně identity nedochází ihned, ale je formována postupně. Při zkoumání jednotlivých neutrálnů také dochází k podstatně menší míře porovnání mezi nimi samotnými. Názory jednotlivých autorů, věnujících se švédské neutralitě, se také liší v různých aspektech a přístupech, jestli je Švédsko stále neutrálním státem a jestli vůbec

je koncept neutrality v dnešní době relevantní.

Na začátku práce v teoretické části bude nejprve představen a vysvětlen koncept neutrality, jeho historický vývoj, různé formy a možná aplikace. Dále také budou představeny tři základní pohledy na bezpečnostní studia. V rámci těchto tří faktorů poté bude popsáno, jakým způsobem tyto faktory pracují s neutralitou, na kterých ukazatelích se dá zkoumat a kde je možné vidět určité změny. Pro faktor realismu to bude především náhled na vybranou událost dle teorie hrozeb, ale i z pohledu možných jiných nestátních hrozeb. Tento faktor by měl ukázat, jestli daná hrozba byla dost silnou motivací pro účast v dané operaci. Následovat bude faktor liberalistický. Dle něj bude nahlíženo především na to, jakým způsobem se Švédsko dané operace účastnilo, jak se zapojili ostatní neutrálové nebo jestli dávalo přednost operacím OSN před ostatními. Poslední je pak faktor konstruktivistický, který bude zkoumat především identitární aspekt švédské neutrality, jakým způsobem je s ní ze strany Švédska nakládáno a její proměnu. Následně v metodologii bude popsáno, jak se jednotlivé faktory můžou do jednotlivých událostí promítnout. Realistický faktor by měl ukázat, jestli daná hrozba byla dost silnou motivací pro účast v dané operaci. Liberalistický faktor by měl ukázat, jestli se Švédsko chová v souladu s ostatními neutrály. Může také ukázat další zájmy, které Švédsko sleduje. Konstruktivistický faktor bude analyzován z bezpečnostních koncepcí Švédska, především jestli došlo k nějaké proměně po zapojení se do jednotlivých operací. Ke změně také může dojít již před zapojením a následně by tato změna mohla ovlivnit samotnou účast. Po rozboru těchto faktorů ve vztahu k neutralitě tedy budou aplikovány v empirické části na vybrané události, které budou chronologicky seřazené do čtyř samostatných případových studií. Následně budou výsledky interpretovány a ukáže se, který z faktorů byl pro švédskou účast nebo jeho přístup dominantní. Pokud dojde k identitární změně neutrality, mělo by být možné určit kdy a z jakého důvodu k tomu došlo. Následně bude možné také zodpovědět případné otázky, které by mohly tato zjištění doprovázet. Celá práce a její výsledky budou nakonec shrnuty v závěru.

1. Teoretická část

1. 1. Koncept neutrality

Celá tato diplomová práce týká Švédska a jeho neutrality, respektive post-neutrality, proto je třeba nejdříve představit a vysvětlit tento koncept. Samotná neutralita je u některých evropských zemí známá již po staletí. Vůbec nejstarší neutralitu má zakořeněnou Švýcarsko, které ji dodržuje dodnes. Švédsko pak od roku 1834 nejprve unilaterálně deklarovalo svou neutralitu v případě možných střetů se silnějšími státy nebo v případě větších konfliktů. V té době se počítalo s neutralitou jako strategií především v období války, postupem času se z ní však stala koncepce i pro období míru (Elgström, 2000, p. 243). V mezinárodním právu byla neutralita poprvé kodifikována během konference v Haagu v roce 1907 (O'Donoghue, 2010, s. 170). Zde došlo především k vyčlenění práv a povinností neutrálních a bojujících států během válečného konfliktu. Státy, které se válečného konfliktu zúčastní, musí dodržet nedotknutelnost území neutrálních států. Neutrální státy naopak musí zaručit svou nestrannost během války. Kromě toho také došlo k úpravě vztahů, které musí neutrální státy zaujmout vůči válečným zajatcům a raněným, kteří se vyskytnou na území neutrální země (Tryon, 1911, s. 481-482). Vzhledem ke stáří konceptu samotného, kdy podmínky byly upravené především pro odlišné uspořádání světa, než které známe dnes. V současnosti uchopení a naplnění tohoto konceptu přinejmenším diskutabilní stejně jako samotná budoucnost konceptu.

Dle Laurenta Goetschela došlo především i ke změně konceptu suverenity, který jde ruku v ruce s konceptem neutrality. V dnešní době nejde o pouhé přežití státu v mezinárodním systému, ale dochází k mnohem hlubší integraci i v rámci neutrálních států. Naopak by neutrální státy měly překročit přesah svých „hranic“ v mezinárodní politice a pokusit se prosazovat své postoje i v rámci celé Evropy. To ale bez značné míry spolupráce nebude možné (Goetschel, 1999, s. 131-133). Christine Agius a Karen Devine však ve své práci tomuto tvrzení spíše odporují. Tvrdí, že většina Evropských zemí svou neutralitu opustila nebo přetransformovala do jiných konceptů. V případě Švédska zmiňují, že to nejprve mělo svou neutralitu, kterou bychom mohli označit jako tradiční, jelikož Švédsko ji nikdy nemělo kodifikovanou jako například Švýcarsko. K neutralitě se uchýlilo pouze v případě velkého konfliktu, za který můžeme považovat například obě světové války nebo následující studenou válku. Švédsko se tedy namísto neutrálního

státu řadí spíše do kategorie států, které jsou tzv. „non-aligned“ což bychom do češtiny mohli přeložit jako státy „nezúčastněné“ (Agius a Devine, 2011, s. 265-268). U Švédska se tomuto konceptu ještě více věnovali Ulrika Möller a Ulf Bjereld, kteří o Švédsku mluví především jako o vojensky nezúčastněné zemi. A to přes to, že je členem programu Partnerství pro mír, který má hlavní funkci v navázání a prohloubení spolupráce s vojenskou organizací NATO. Mimo jiné se také podílí v rámci Evropské unie na tvorbě Společné bezpečnostní a obranné politiky a zapojuje své vojáky do evropských bitevních skupin. Nicméně členem konkrétní vojenské aliance Švédsko není. V rámci neutrality jej pak oba autoři označují jako stát post-neutrální (Möller a Bjereld, 2010, s. 363-365). Zásadní zlom, který potvrdil, že Švédsko již není neutrálním státem, přišel v roce 2011. Do stupňující se občanské války v Libyi se rozhodlo zasáhnout NATO, které k tomu dostalo pravomoc od Rady Bezpečnosti OSN na základě rezoluce 1973 (Security council, 2011). Na rozdíl od klasických peacekeepingových misí, kterých se Švédsko hojně účastnilo již od dob studené války, tato rezoluce dávala tvrdší mandát dle Hlavy 7 Charty OSN a jednalo se o použití konceptu R2P (responsibility to protect). Jednalo se tedy o vojenskou intervenci, která nesla jméno Unified protector. Švédsko se na ní podílelo poskytnutím celkem osmi stíhacích letounů Gripen k zajištění vzdušeného prostoru, protože během této operace byla vytvořena bezletová zóna. Jednalo se tak o první účast Švédska v misi tohoto typu, kterou vedla vojenská aliance.

Na základě těchto informací považuji Švédsko za stát, který lze označit za post-neutrální, kam ho řadí i jiní autoři. Nicméně autoři, věnující se neutralitě, se spíše zaměřují na evropské neutrální státy jako celek. Z toho vyplývá výzkumná otázka této práce, která je zaměřena především na Švédsko samotné: „Ve kterém období a z jakého důvodu opustilo Švédsko konstrukt neutrality a stalo se státem post-neutrálním?“ Časové období pro výzkum jsem stanovil od konce studené války, protože během ní Švédsko působilo jako neutrální stát a snažilo se poskytnout neutrální půdu pro vyjednávání mezi oběma stranami konfliktu. Druhým milníkem je švédská účast ve vojenské operaci NATO v Libyi v roce 2011. Při hledání důvodu změny bude potřeba vycházet z hlavních tří teoretických přístupů, které panují na poli bezpečnostních studií. Koncept neutrality považuji především za bezpečnostní koncept vzhledem k jeho esenciální povaze zajišťující bezpečnost v období mezinárodního konfliktu. Bude se tedy jednat o náhled v rámci realismu, liberálně-idealistického přístupu a konstruktivismu. Nejprve provedu analýzu, jak tyto jednotlivé směry pohlíží a pracují s konceptem neutrality a na základě

toho stanovím metodologii, jelikož pro každý ze směrů může být vhodný rozdílný formát pozorování.

1. 2. Pojetí neutrality v realismu

Dle realistů v mezinárodním prostředí chybí jakákoliv nadnárodní moc, která by udržovala v systému mezinárodních vztahů pořádek. Proto je uspořádání tohoto systému anarchické a pro toto prostředí je typická permanentní konfliktní povaha. Hlavním úkolem státu je zajištění jeho přežití, vlastní bezpečnosti a zachování suverenity (Buzan, 2015, s. 128). To se také odráží v realistickém pojetí neutrality, která má tento hlavní cíl státu naplnit. Neutralitu realisté definují jako „racionální kalkul zájmů malého státu ve státo-centrickém nepřátelském prostředí, kde se stát musí spolehnout sám na sebe“ (Jesse, 2006, s. 7). Tato definice by v případě Švédska pasovala hlavně na obě světové války a na studenou válku. Nicméně Švédská neutralita má mnohem hlubší kořeny a její přetransformování by mohlo souviset v rámci realistického pohledu především s koncem studené války a bipolarity v mezinárodním systému. Právě s novým uspořádáním mezinárodního prostředí a zánikem bipolarity pak přestává stačit realistické vysvětlení mezinárodních procesů a konfliktů, které je založeno na rovnováze moci a jejím vyvažování. Realistická tradice tak potřebovala nové koncepce, které budou více reflektovat aktuální dění v mezinárodních vztazích. S takovou koncepcí přichází S. Walt, konkrétně s rovnováhou hrozeb. Stát se tedy snaží vyrovnávat potenciálním hrozbám na základě 3 klíčových proměnných: agregace moci, geografické polohy a vnímání agresivních úmyslů (Brooks a Wohlforth, 2008, s. 60-61). Do popředí se tak dostávají hrozby například jako terorismus, nadnárodní zločiny, zvýšená migrace, etnické konflikty a další. Změna konstruktů neutrality by tedy mohla být jen reakcí na odlišné hrozby ve snaze o zachování bezpečnosti a přežití státu. Zároveň je však také nutné na tyto hrozby nahlížet, nejen ze státo-centrického pohledu. Stát mohou ohrožovat i nestátní aktéři jako jsou teroristické organizace a jiné subjekty, které mohou mít přesah skrze více států. Švédsko samotné ještě v roce 1990 deklarovalo svou neutralitu jako svůj přední koncept, který by měl pomoci k udržení míru a stability. (Agius, 2006, s. 34). Již za dob studené války se mnohé neutrální země včetně Švédska podílely na mediaci konfliktů pomocí peacekeepingu a poskytovaly půdu pro vyjednávání obou stran studené války. Právě hrozba terorismu se ukázala jako největší při útocích 11. září 2001 v New Yorku. Tato událost zcela zaskočila celý svět a přinesla velkou vlnu solidarity, ale také vyhlášení globální války proti terorismu s následnou intervencí do Afghánistánu. Je tedy nutné

prozkoumat švédské zapojení do nově vzniklé hrozby globálního terorismu stejně tak jako do dalších větších konfliktů na přelomu 20. a 21. století. Patří sem dále americká intervence do Iráku v roce 2003 jako jedna z kontroverzních vojenských operací a dále pak již zmíněná intervence v Libyi z roku 2011.

Švédská neutralita může také být označena za „ozbrojenou“ neutralitu, jelikož Švédsko historicky bylo státem, který měl podstatnou moc a sílu a nerozpínal se pouze na nynějším území, ale probjoval si cestu i do jiných zemí. Po vyhlášení své neutrality nedošlo ke zrušení armády, pouze k jejímu zredukování, aby nadále plnila účel odstrašení případných útočníků (Jesse, 2006, 16). Zde se tedy nabízí otázka, jestli změna neutrality nebo její opuštění mohlo být reakcí na nové hrozby, které přišly do popředí po skončení studené války. Tato změna tedy mohla přijít podstatně dříve než událost, která tuto změnu pouze potvrdila a ukázala jiné směřování švédské zahraniční a bezpečnostní politiky, jelikož přišla až po téměř dvaceti letech od konce bipolarity. Také je nutné nenahlížet na danou problematiku pouze z realistického hlediska, ale prozkoumat, jestli nedošlo již dříve k náznakům, že se švédská neutralita mění. Za těmito změnami by mohl být například integrační proces nebo role švédské identity a její celková změna.

1. 3. Pojetí neutrality v liberálně-idealistickém přístupu

Liberálně-idealistická tradice mezinárodních vztahů se k problematice bezpečnosti staví tak, že klade důraz především na bezpečnostní spolupráci. Na rozdíl od realismu nutně nechápe mezinárodní prostředí jako anarchicky uspořádané, ve kterém panuje boj všech proti všem, ale naopak jako prostředí usilující o kooperaci a mír. K zaručení bezpečnosti používá dvě hlavní metody a sice kontrolu zbrojení a kolektivní bezpečnost. Obě metody mají svou historickou tradici (Morgan, 2007, s. 56-64). Kolektivní bezpečnost tedy může sloužit jako jedno z vysvětlení, proč jednotlivé státy dobrovolně utváří mezinárodní organizace a vojenské aliance. Zde je určitě na místě námitka, že právě popsaný liberálně-idealistický přístup je v rozporu s konceptem neutrality, jelikož dle tohoto konceptu je nutné, aby stát zachoval svou nestrannost a do žádné mezinárodní organizace nevstoupil, ať už má jakýkoliv charakter. Tato námitka je samozřejmě pochopitelná, pravdou je, že se vztahu tohoto přístupu a neutrality věnovala pouze hrstka autorů ve svých dílech (Agius a Devine, 2011, s. 272). Tito autoři nabízí své vysvětlení, podle kterých je nutné brát ohled i na tento přístup při zkoumání neutrality.

Je nutné v první řadě nahlížet na neutralitu v současném kontextu. Jak jsem

zmínil, koncept byl kodifikován v roce 1907 a je nutné u tohoto konceptu brát na vědomí jednak jeho vývoj, dále změnu prostředí a povahy současných mezinárodních vztahů, kdy dnešní mezinárodní vztahy jsou podstatně komplexnější a mnohem více propojené například díky globalizaci. Vzhledem k tomu, že v dnešní době po skončení studené války a s ní související bipolarity již některé neutrální státy nemají přímou potřebu zastávat neutralitu a jedná se spíše o jejich dobrovolné (nebo právě tradiční) rozhodnutí. Jenomže k tomu, aby tento stát mohl zůstat neutrální i nadále, musí si zajistit svou vojenskou, a především ekonomickou soběstačnost. Tento cíl je však v dnešní době vzájemné ekonomické závislosti v podstatě nedosažitelný (Ojanen, Herolf a Lindahl, 2000, s. 10-13). Z této závislosti jednotlivých států poté plyne, že nejvýhodnější chování pro ně je spolupráce, jelikož jim přináší řadu výhod. Tato spolupráce je poté upravována díky mezinárodním režimům a organizacím (Weisová, 2002, s. 51-56). To by mohl být jeden z motivů Švédska pro vstup do Evropské unie v roce 1995.

Do určité míry je pak také upraven vztah neutrality a kolektivní bezpečnosti. Zde je neutralita chápána především jako sobecký postoj. Tím, že se neutrální stát nepřidá k podpoře ostatních států proti agresorovi, může být shledán až jako jeho nepřímý podporovatel. Z této neutrality pak agresor naopak profituje. I z tohoto důvodu pak došlo například k upravení vztahu neutrálních zemí a OSN, aby v případě jejich členství nedošlo k porušení stávajícího neutrálního statutu, jako se tak stalo například u Švýcarska. Nicméně v tomto případě je nutné upravit neutralitu na více aktivní. Předpokládá se například, že takovýto stát podpoří sankce proti agresorovi, zvláště v případě rezolucí, které jednají podle hlavy VII charty OSN. Neutrální státy se dokonce mohou zúčastnit i vojenských misí OSN. OSN sice nedisponuje vlastní armádou, ale na základě dobrovolnictví mu můžou přispět vojenskými jednotkami jednotlivé státy (Kolb, 2018, s. 307-310). Další organizací, se kterou Švédsko spolupracuje, je NATO. Sice není přímým členem NATO, nicméně vstoupilo do programu Partnerství pro mír (PřP) v roce 1994 a v roce 1997 do Euroatlantické rady partnerství (EAPC), které mají za cíl užší spolupráci mezi aliancí a nečlenskými zeměmi (Wieslander, 2019, s. 195). Pro některé státy se také jednalo o mezikrok před vstupem do NATO. Prohloubení spolupráce poté dokazuje zmíněná intervence v Libyi vedená NATO, do které se Švédsko zapojilo vzhledem k povaze této operace. Je tedy nutné prozkoumat vztah k misím NATO, jestli přetransformování neutrality nemohlo být zapříčeno motivací vstup do NATO, pokud by o něm Švédsko uvažovalo. Pro některé státy právě NATO může být také hlavním médiem

pro tvorbu a úpravu vztahů mezi daným státem a USA (Checkel, 2005, s. 819).

1. 4. Pojetí neutrality v konstruktivismu

Poslední a nejmladší směr bezpečnostních studií je konstruktivismus. U něj je potřeba nejprve objasnit, že vzniká až jako vyčlenění se oběma směrům předchozím. Na rozdíl od nich nevěří tvrzení, že mezinárodní vztahy jsou založené na určitém mechanickém vztahu, podle kterého fungují, ať už se jedná o anarchii a rovnováhu moci v případě realismu nebo institucionalizaci a snahu o mír skrze kolektivní bezpečnost v případě liberálně-idealistické tradice. Konstruktivismus naopak klade důraz na sociální konstrukci neboli intersubjektivní konstrukci reality, a tedy i událostí mezinárodních vztahů jednotlivými aktéry. Již se však nutně nemusí jednat o suverénní stát, nicméně to mohou být i jiné organizace a skupiny. V rámci státu se pak dostává do popředí především jeho identita (Farell, 2002, s. 49-51). V rámci identity se jedná o soubor znaků specifických pro daný národ (historická tradice, jazyk, normy), kdy se formování bezpečnostních společenství utváří především mezi státy, které mají k sobě v rámci identit nejblíže a zastávají stejné nebo podobné hodnoty (Kratochvíl, Drulák a kol., 2009, s. 91-92).

To je samozřejmě potřeba zohlednit i při zkoumání neutrality. Na rozdíl od realismu nemusí být nutně neutralita spjatá pouze se strategií k zachování státní suverenity a přežití státu. Naopak konstruktivismus nabízí jiný úhel pohledu, skrze který je možné neutralitu zkoumat. Je to v první řadě uchopení konceptu neutrality jednotlivými státy. Namísto, aby státy zastávaly tvrzení, že je určuje neutralita, tak právě státy vymezují pojetí neutrality, které potom může být pro každý stát jiné. Je tedy nemožné oddělit od neutrality také státní identitu (Agius, 2006, s. 34-57). Proto je potřeba v rámci tohoto faktoru zkoumat neutralitu především na základně vnitřní politiky státu a postoje jednotlivých vnitřních aktérů a především to, jak konkrétně daný stát s neutralitou pracuje a co pro něj neutralita znamená a jak si jí vykládá.

1. 5. Metodologie

Jak je uvedeno v úvodní kapitole, proměny švédské neutrality mohou být interpretovány z různých perspektiv, které jsem rozdělil do tří kategorií v souladu s výše uvedenými teoretickými přístupy. Jelikož neutralita utvářela základ švédské zahraniční politiky, je nutné se zaměřit na její konkrétní promítnutí. Švédsko se od začátku 90. let

20. století zapojilo do peacekeepingové mise vedené NATO v Kosovu. Dále se zúčastnilo války v Afghánistánu v reakci na vyhlášení globální války proti terorismu. Je také nutné se podívat na jeho postoj v rámci americké invaze do Iráku v roce 2003. V neposlední řadě pak na intervenci v Libyi v roce 2011 vedenou Severoatlantickou aliancí. U těchto jednotlivých událostí tedy bude nutné provést rozbor podle jednotlivých faktorů a identifikovat, který odpovídá nejvíce švédskému zapojení a postoji.

V případě realismu bude prozkoumáno především jestli změna neutrality nemohla přijít se změnou světového řádu a vznikem nových hrozeb, které jsou v současném světě převážně nestátní povahy. Každá bude událost podrobena analýze především podle teorie rovnováhy hrozeb a bude sledováno, jakým způsobem jsou naplněny její tři klíčové aspekty. A to, jak stát, na jehož území došlo ke konkrétní události, agregoval svou moc, jakou zaujímá geografickou polohu vůči Švédsku a jak byla vnímána agresivita úmyslu daného státu. Jelikož však tento státo-centrický pohled nemusí být dostačující, budou zohledněny i jiné hrozby, které by z daného konfliktu mohly vzniknout, než pouze samotné ohrožení konkrétním státem.

V liberalistickém faktoru bude zkoumáno, jestli změna neutrality nemohla souviset se švédskou socializací v mezinárodním prostředí, kdy vzhledem k současné stále se zvyšující se vzájemné závislosti států je pro ně výhodné kooperovat. Nejen, že Švédsko vstoupilo do EU, také se snaží prohloubit svou spolupráci se Severoatlantickou aliancí. Bude tedy důležité provést rozbor, dle jakého způsobu došlo k autorizaci jednotlivých operací, zda je schválila Rada bezpečnosti OSN nebo se jednalo o operace vedené z iniciativy státu nebo mezinárodní organizace. Důležité také bude sledovat, kdo vedl danou operaci a jakým způsobem došlo k participaci Švédska, také ale jeho postoj k jednotlivým misím. Je také možné porovnat míru zapojení do jednotlivých misí OSN a NATO mezi Švédskem a jinými neutrálními/vojensky nezúčastněnými zeměmi Evropy, které mají podobnou charakteristiku, jako je například Rakousko, Irsko, Finsko a Švýcarsko.

U konstruktivistického faktoru se zaměřím na proměnu švédské identity a jakým způsobem se Švédsko staví k neutralitě. Samotná změna neutrality z tohoto pohledu by měla být viditelná, pokud provedeme diskurzivní analýzu jednotlivých zahraničně-bezpečnostních koncepcí Švédska. Ohled bude brán především na to, jak je s neutralitou pracováno, v jakých souvislostech je neutralita zmíněna a také jak se jednotlivé koncepce od sebe liší. Jedná se o oficiální dokumenty, které vydává švédská vláda jako součást

jejího stanoviska k aktuálním tématům. Zde vyjadřuje své postoje k jednotlivým událostem, ale také se zaměřuje na definování vztahu k ostatním zemím a neutrální státy zde právě vysvětlují svou neutralitu. Tyto koncepce byly vydávány švédskou vládou každý rok (ve zkoumaném období) a pokud Švédsko samo přetransformovalo samo svůj postoj k neutralitě, mělo by to být patrné z těchto koncepcí. Naznačen nebo patrný zde může být i motiv této změny.

U jednotlivých událostí by poté mělo být možné určit, který z těchto tří faktorů danou událost nejvíce reflektuje z pohledu Švédska. Důvod opuštění neutrality poté ukáže ten faktor, který se bude opakovat nejčastěji a bude ze zbylých dvou faktorů dominantní.

2. Empirická část

2. 1. Válka v Kosovu

2. 1. 1. Švédsko a kontext války v Kosovu

Jak jsem již zmínil v teoretické části, Švédsko se během studené války účastnilo peacekeepingových operací poměrně často. Jeho neutralita byla garancí potřebné nestrannosti ve snaze o řešení možných konfliktů. Proto i po konci studené války zůstalo nadále v oblasti peacekeepingu aktivní a dále poskytovalo své vojáky pro různé operace, jakou byla například mise SFOR na území Bosny a Hercegoviny v roce 1995. Tato operace byla vedena Severoatlantickou aliancí a jednalo se tak o vůbec první zapojení Švédska do operace NATO, kdy Švédsko přispělo jedním praporem. Po boku NATO se pak také Švédsko zapojilo do mise KFOR v roce 1999 na území Kosova v důsledku války v Kosovu (NATO, 2020). Této události bych se chtěl věnovat více, jelikož je z několika pohledů výrazně specifická. Jednalo se o multidimenzionální konflikt, ve kterém na jedné straně stáli Srbové a na druhé kosovští Albánci. Hlavním předmětem sporu byla nezávislost území Kosova na Jugoslávii, od které se již odtrhlo několik států v předchozích letech a jednalo by se tak o další ztrátu území. Tento konflikt byl jak vnitrostátní (jugoslávská armáda proti kosovské osvobozené armádě a obyvatelům Kosova), tak mezinárodní (operace Spojenecká síla, kterou zahájilo NATO proti Jugoslávii) a trval několik let (Webber, 2009, s. 447-448). První dva roky konfliktu (1996-1998) charakterizovaly spíše méně intenzivní potyčky mezi jugoslávskou armádou a kosovskými Albánci. Pro druhou část konfliktu (1998-1999) je charakteristická především velká ofenziva ze strany srbských sil. Třetí fáze je pak reakcí na tento srbský postup, kdy se konflikt přenesl na mezinárodní úroveň a došlo k zapojení NATO (Nigel, 2008, s. 46-47).

Problém nastal v okamžiku, kdy po neúspěšných vyjednávání mezi oběma stranami a západními mocnostmi stále nedošlo ke stažení srbských jednotek z území Kosova. Prezident Jugoslávie Slobodan Milošević nechtěl připustit nasazení jednotek NATO na kosovském území k zajištění pořádku, jak požadovali američtí politici (Carpenter, 2002, s. 22). NATO následně přistoupilo k leteckému bombardování Kosova i zbytku území Srbska včetně Bělehradu, které bylo zahájeno 24. března 1999. To mělo za následek vlnu prchajících Albánců z Kosova do okolních zemí, převážně do Albánie a Makedonie a celá situace tak eskalovala v humanitární krizi (Siani-Davies, 2003, s. 21-

22). Nejen z tohoto důvodu dodnes budí toto bombardování kontroverzi. Vedle způsobu provedení vojenské intervence je další, možná ještě výraznější, kontroverze spojená s legalitou tohoto aktu. NATO totiž nemělo mandát Rady bezpečnosti OSN k použití síly. Ačkoliv se státy permanentní pětky shodly na tom, že se jedná o hrozbu pro mír a bezpečnost v daném regionu, snahu prosadit použití síly k donucení srbských jednotek ke stažení z Kosova vetovalo Rusko a Čína. NATO ani nemohlo uplatnit použití síly, kterou je oprávněna použít v případě obrany, protože nedošlo k útoku na žádný z členských států NATO (Schwabach, 1999, s. 406-412). Z hlediska původního záměru byla vlastní operace nakonec úspěšná, jelikož došlo ke stažení srbských jednotek z kosovského území a v červnu 1999 došlo na základě rezoluce 1244 vydané Radou bezpečnosti k autorizaci misí na zajištění stability a bezpečnosti v Kosovu. Jednalo se o misi KFOR pod vedením NATO, která postupně zajišťovala především bezpečnost ve sporných oblastech a na check-pointech. Druhá mise OSN v Kosovu (UNMIK) postupně zajišťovala především dodržování práva a veřejnou bezpečnost. Ze všech dosavadních peacekeepingových operací, na kterých se Švédsko podílelo, bylo zapojení do operací v Kosovu nejvyšší, co se týče počtu nasazených peacekeeperů (Höglund, 2007, s. 403-405).

2. 1. 2. Realismus: válka v Kosovu jako hrozba

Samotná válka v Kosovu byla pro evropský prostor spíše částečnou hrozbou. Je zde nutné zohlednit několik faktorů. V první řadě došlo v rámci Jugoslávie ke štěpení, kdy se v první polovině devadesátých let odtrhlo Chorvatsko a Slovinsko, posléze také došlo k nabytí nezávislosti Makedonie a Bosny a Hercegoviny. Tato odtržení si však vyžádala vojenské střety se Srbskem (Bieber a Galijaš, 2016, s. 216-218). Srbská agregace moci tak vzhledem k těmto faktorům nebyla vysoká. Pokud se podíváme na geografickou polohu Jugoslávie, ve vztahu k NATO se nejednalo o žádné přímé ohrožení. Jugoslávie totiž byla „odtržena“ v jihovýchodní části Evropy, kdy jediným přímým sousedem z členských států s hranicí na pevnině bylo po vstupu v roce 1999 na své jižní hranici Maďarsko, které zde sousedilo se srbskou oblastí Vojvodina. Pro samotné Švédsko by pak geografická poloha bývalé Jugoslávie měla ještě menší význam. I v tomto bodě tak nelze souhlasit, že by představovala hrozbu.

Třetí složka teorie hrozeb se týká agresivních úmyslů státu. Jugoslávie od 50. let 20. století a po dobu studené války zastávala politiku nezúčastněnosti, kdy se snažila stát na pomezí mezi Západem a Východem (Zimmerman, 2014, s. 28). Tato pozice je tak podobná té Švédské za studené války. Ve vztahu ke státům Evropské unie, a tedy i

Švédska a většině členských států NATO, ale nebyla Jugoslávie vnímána jako hrozba. Naopak po konci studené války se také snažila o přiblížení Evropskému společenství a posléze Evropské unii, kdy došlo k přijetí Deklarace o evropské integraci a k ukončení politiky nezúčastněnosti. Nicméně posléze veškeré vyjednávání o případném sblížení Jugoslávie a Evropského společenství/EU byla pozastavena v důsledku počínající jugoslávské války (Bazić, 2019, s. 306-307). Hrozbou byla především pro státy, které se nově snažily o získání nezávislosti na Jugoslávii a proti těm naopak postupovala s použitím vojenské síly. Každopádně jak se ukázalo, ohrožení mohlo například přijít ve formě sekundárních negativních vlivů této války, jakou mohla být zvýšená migrace. Vlna migrace s eskalujícím konfliktem v Kosovu začala narůstat, nicméně paradoxně eskalovala až po začátku bombardování Severoatlantickou aliancí. Do Albánie, v té době nejchudší země Evropy, přišlo přes 400 000 uprchlíků. I z tohoto důvodu se Švédsko rozhodlo pomoci přijetím alespoň 5 000 uprchlíků, kterým bylo uděleno dočasné povolení k pobytu (Eklabad, Prochazka a Roth, 2002, s. 31). I přesto můžeme přímé ohrožení Švédska vyloučit, jelikož ani jeden ze tří pilířů teorie hrozeb není pro vztah Švédsko-Jugoslávie relevantní.

Hlavním důvodem, proč se tedy NATO rozhodlo intervenovat, bylo především zastavení humanitární krize, která se začala v průběhu konfliktu rozrůstat, také zabránění rozšíření konfliktu do okolních oblastí a jako prevence genocidy (Carpenter, 2002, s. 22-23). Zvláště poslední motiv byl v tu dobu aktuální, kdy se jednak do podvědomí médií a celého světa dostaly události, jako byla genocida ve Rwandě v roce 1994 a také genocida v Bosně, která probíhala mezi lety 1992-1995, a na které konkrétně měly podíl i právě ty stejné srbské jednotky, které teď operovaly na území Kosova (Hoare, 2014, s. 516-517). Spornou nicméně zůstává otázka, jestli je vhodné použití právě tak masivního bombardování jako prevence genocidy a humanitární krize na daném území, když právě toto bombardování vyvolalo ještě větší vlnu migrace. Zde je nutné zmínit, že v té době evropské členské státy NATO nemohly zakročit samostatně a potřebovaly tedy nutně podporu od USA. Zde se však dostaly do střetu v názorech na celou operaci, jelikož již v předchozích jednáních daly USA najevo, že nasazení pozemních sil je za ně nepřijatelné. Nezbyla tedy jiná možnost než přistoupit právě ke strategickému bombardování vybraných cílů (Weitsman, 2014, s. 75). Samotné operace Spojenecká síla se Švédsko nezúčastnilo, otázkou tedy zůstává, proč se zapojilo do navazující mise KFOR, která sice již byla peacekeepingovou misí namísto intervence, ale také spadala

pod vedením NATO. Celá legitimita operace budila rozporuplné názory jak ve švédských médiích, tak i u švédské veřejnosti, jelikož propaganda NATO byla přijata pouze částí švédského obyvatelstva. Nicméně vinu Slobodana Miloševiče, jakožto agresora konfliktu, nezpochybňoval téměř nikdo (Höijer, Nohrstedt a Ottosen, 2002, s. 15-16).

2. 1. 3. Liberalismus: švédský postoj a zapojení do misí KFOR a UNMIK

Jak jsem již zmínil v předchozím odstavci, operace Spojenecká síla se setkala s rozporuplnou reakcí jak švédských médií, tak veřejnosti. I samotní představitelé Švédska tuto operaci ve svých projevech kritizovali. Ještě před započítím bombardování se v únoru 1999 k této možnosti odmítavě vyjádřila ministryně zahraničních věcí Anna Lindh: „Rada bezpečnosti OSN je jádrem mezinárodního bezpečnostního řádu... Rada bezpečnosti OSN je orgánem, který byl pověřen úkolem rozhodovat o použití síly, s výjimkou případů sebeobrany a extrémní nutnosti. To platí bez ohledu na to, kdo má pověření vést misi na podporu míru.“ Další prohlášení pak přišlo od švédského premiéra Görana Perssona v den, kdy byla operace zahájena: „Na základě kritických humanitárních podmínek NATO podniká nálety proti Jugoslávské svazové republice. Z pohledu mezinárodního práva je těžké nalézt jasnou a jednoznačnou bázi pro vojenské operace, které se právě dějí.“ Později se premiér Persson vyjádřil na zasedání Euroatlantické rady partnerství k této situaci: „Ti, kteří pokoušejí mezinárodní společenství, musí čelit jednotné odpovědi. Mezinárodní donucovací akce musejí být schváleny Radou bezpečnosti OSN. To je principiální pozice Švédska. Zároveň ale mezinárodní společenství nesmí být pasivní v situacích extrémních humanitárních nouzových situací, i přestože Rada bezpečnosti není schopna přijmout rozhodnutí (Magnuson, 2000, 373-380).“ Z těchto prohlášení lze vidět rozporuplný přístup Švédska k bombardování Jugoslávie. Na jedné straně se snaží ctít a respektovat Radu bezpečnosti OSN jako hlavního a jediného dozorce mezinárodní bezpečnosti, na druhé straně ale kritizuje její nečinnost v době humanitární krize. Za extrémních podmínek, které ale nejsou jasně definované, podobné operace schvaluje. Vzhledem k povaze neutrálního státu, který se opírá o nutnou legitimitu ze strany OSN se vzhledem k povaze a provedení operace jedná o poměrně vstřícné vyjádření.

Samotné mise KFOR a UNMIK nevzbuzují pro Švédsko žádnou kontroverzi, jelikož byly podloženy mandátem Rady bezpečnosti. Zde je třeba zmínit, že se Švédsko zapojilo do obou misí, a je třeba posoudit, které věnovalo více zájmu. V případě mise KFOR bylo v první vlně nasazeno až 50 tisíc „peacekeeperů“ z různých zemí členských

i nečlenských států NATO (Osmani, 2004, s. 350). Z toho Švédsko přispělo jedním mechanizovaným praporem, což představovalo nasazení přibližně 800 osob v rámci KFOR. Celkem pak společně s misí SFOR v Bosně stála tato podpora ročně přibližně 900 miliónů SEK. Pro porovnání byl misi UNMIK pro roky 1999-2000 vyčíslen rozpočet 84 milionů SEK (Reliefweb, 2020). Sousední Finsko, které má v rámci neutrality podobný statut jako Švédsko, nasadilo přibližně stejný počet vojáků, kolem 700-800 mužů a žen (Finnish Institute of International Affairs, 2020). V roce 2003 byl již celkový počet nasazených vojáků KFOR pouze 17 000 namísto původních 50 000. Švédsko však stále mělo nasazeno v rámci KFOR přibližně 500 mužů a žen (Höglund, 2007, s. 404-405). Na druhou stranu, pokud se podíváme na oficiální dokumenty OSN, konkrétně na příspěvky jednotlivých států k misi UNMIK, na konci července 1999, tedy přibližně po měsíci a půl od zahájení celé mise, zde bylo nasazeno 368 policejních jednotek, z toho Švédsko přispělo 26 jednotkami. Na konci roku 1999 bylo nasazeno již 2 007 osob – převážně policistů a několik pozorovatelů, Švédsko poskytlo 42 policistů. Celkem pak poskytlo pro misi OSN 147 jednotek různého zaměření. Zde se nabízí srovnání například s neutrálním Rakouskem, které poskytovalo na 700 jednotek různého zaměření a Finskem, které poskytovalo přes 500 jednotek. V červnu roku 2003 pak Švédsko mělo zapojeno do mise UNMIK celkem 40 policejních jednotek z celkových 4 000 nasazených mužů a žen (United Nations, 2002).

Z těchto dat je tedy patrné, že Švédsko upřednostňovalo v roce 1999, kdy došlo k nasazení misí KFOR a UNMIK, operaci pod vedením NATO. Nasadilo do ní více vojáků a vyčlenilo pro ni také výrazně vyšší rozpočet. Stejně tak data z roku 2003 ukazují, že ačkoliv se snížil počet jednotek mise KFOR téměř o dvě třetiny, švédské nasazení se zmenšilo pouze o zhruba třetinu. Naopak u mise UNMIK, kde došlo k polovičnímu nárůstu nasazených jednotek mezi lety 1999-2003, Švédské nasazení zůstalo téměř nezměněné. I přes prvotní kritiku operace Spojenecká síla tak Švédsko upřednostnilo misi KFOR před misí UNMIK.

2. 1. 4. Konstruktivismus: švédské bezpečnostní koncepce a válka v Kosovu

Ještě před samotnou operací Spojenecká síla a následným nasazení misí KFOR a UNMIK vyšel report Švédské obranné komise v únoru 1998. V tomto obsáhlém reportu je věnována pozornost aktuálním bezpečnostním tématům pro konec 20. století a také představen švédský přístup k těmto tématům. Švédsko zde zmiňuje, že hrozba ze strany Ruska po rozpadu Sovětského svazu se zdá být na cestě zlepšení. Vzhledem

k propojování švédské a evropské bezpečnosti dochází ke stále se zvyšující závislosti, která je způsobena globalizací a přináší s sebou nová rizika. Ve vztahu k OSN zmiňují, že pouze USA jsou státem, který dokáže intervenovat kdekoliv ve světě, ale činí tak pouze v případě svých zájmů. OSN dle Švédska v této době nemá kapacitu pro vedení operací dle hlavy VII Charty 7 na posílení míru, pro tuto kapacitu je vyžadována jiná organizace jako například NATO v Bosně. Švédský statut je zde zmíněn jako neúčast ve vojenských aliancích. (Ministry of Defence, 1998, s. 3-22).

Koncepce švédské bezpečnostní politiky pro rok 1999 byla zveřejněna 14. září 1999. Byla tedy vydána krátce po zapojení Švédska do operací jak KFOR, tak UNMIK. Na této koncepci můžeme zkoumat, jestli a případně jak je zde toto zapojení, popř. celý konflikt v Kosovu reflektován. V této koncepci jsou zmíněny konflikty na Balkánském poloostrově, jehož součástí je i právě Kosovo: „Naše globální odpovědnost je spjata s evropskými závazky. Všechny národy světa musí kooperovat v rámci solidarity a povědomí hlavních společných výzev čelících lidstvu. Organizace spojených národů je základní kámen švédské zahraniční politiky a také jím zůstane. Reforma OSN by měla pokračovat. Její role v humanitárních krizích by měla být posílena. Násilí ve Východním Timoru musí být ukončeno. Mír musí být zajištěn na Balkáně.“ Dále se pak koncepce věnuje přímo neutralitě: „Švédsko bude přispívat k míru a bezpečnosti v naší části Evropy stejně jako ve zbytku světa. Zaměření na neúčast ve vojenských aliancích umožňující naší zemi zůstat neutrální v případě války zůstává nezměněné. Švédská celková obrana bude přizpůsobena hrozbám a rizikům dnešní doby. Naše kapacita účastnit se mezinárodních operací bude posílena. Nová bezpečnostní situace znamená, že zdroje mohou být k alokovány k jiným urgentním potřebám (Regeringskansliet, 1999).“ Lze tedy vidět, že konflikt v Kosovu je v této koncepci reflektován. Švédsko v rámci této příležitosti zmiňuje i nutnou reformu OSN, především její nečinnost v případě humanitární krize, která vyžaduje rychlé jednání a řešení.

Je však zajímavé, že Švédsko zmiňuje OSN jako svůj základní pilíř v rámci své zahraniční politiky. Jak bylo zdokumentováno v předchozí kapitole, ve skutečnosti se Švédsko podílelo mnohem výrazněji na operacích vedených Severoatlantickou aliancí namísto OSN. Paradoxně pak NATO v této koncepci není zmíněné vůbec, ačkoliv, jak se zdá, bylo v té době pro Švédsko důležitým strategickým partnerem. Ve své koncepci zmiňuje také neutralitu, k té by však Švédsko přistoupilo pouze v případě války. Naopak by mělo dojít k posílení kapacity pro účast v mezinárodních operacích. Z toho je jasné

patrné, že se Švédsko chystá být mnohem více aktivní, co se týče zapojení do peacekeepingových operací, ale již není definováno, jestli se chystá zapojit i do jiných operací. Dále zde zmiňuje i nově vzniklá rizika a hrozby.

Pokud však porovnáme report z roku 1998 a strategickou koncepci vydanou v roce 1999, identitárně se od sebe příliš neliší. V obou dokumentech je u Švédska zmíněna jeho neúčast ve vojenských aliancích, snaha více se zapojit do operací na podporu míru, pokud budou mít mandát Rady bezpečnosti OSN. K neutralitě by se Švédsko uchýlilo pouze v případě války.

2. 1. 5. Shrnutí

Z realistické perspektivy se ukázalo, že pouze státo-centrický pohled Švédska na válku v Kosovu je nedostačující, protože Jugoslávie, kde se konflikt odehrává, pro Švédsko žádnou hrozbu nepředstavuje. Případnou hrozbou, která z tohoto konfliktu vzešla, byla především migrace, která ale byla hrozbou pro okolní státy. Švédsko touto migrační vlnou postiženo nebylo, a naopak v rámci solidarity se snažilo pomoc tím, že přijalo dočasně 5 000 uprchlíků.

V liberalistickém pohledu vyšlo najevo, že Švédsko i přes značnou kritiku prvotní operace Spojenecká síla se nakonec do operace zapojilo hlavně z důvodu ukončení humanitární krize, která po konci této operace eskalovala. Zajímavé však je, že ačkoliv bylo v Kosovu nasazeno více misí, Švédsko se mnohem více zapojilo do mise KFOR, která byla pod vedením NATO, namísto mise UNMIK, která byla pod vedením OSN. V roce 1999 také bylo švédské zapojení do misí OSN podstatně nižší než do misí NATO a v rámci OSN bylo například neutrální Rakousko aktivnější.

V konstruktivistické rovině byla prozkoumána švédská strategická koncepce z téhož roku, která reflektovala právě i válku v Kosovu. Švédsko zde zmiňuje svou motivaci k řešení humanitárních konfliktů. Zároveň také naznačuje, že Švédsko bude mnohem aktivnější v participaci mezinárodních operací. Neutralita je zde stále ukotvena, ale zmíněna pouze v kontextu války. Švédsko také popisuje svou neúčast ve vojenských aliancích.

Švédské zapojení do misí v Kosovu by tak nejlépe vysvětloval jeho postoj k humanitárním krizím, které zmiňuje jako svůj hlavní záměr ve své strategické koncepci. Nicméně v tomto případě je nutné přihlídnout k faktu, že Švédsko se podstatně více zapojilo do misí pod vedením NATO na rozdíl od OSN. Z toho lze usoudit, že jeho

socializační motiv je zde značný. Partnerství pro mír mu tak umožnilo prohloubit vztahy s organizací NATO, ačkoliv není přímo členským státem.

2. 2. Válka v Afghánistánu

2. 2. 1. Švédsko a kontext války v Afghánistánu

V úvodu této části je potřeba zmínit několik souvislostí s válkou v Afghánistánu. Nejprve je potřeba vysvětlit hrozbu globálního terorismu a teroristické útoky 11. září 2001 v americkém New Yorku a Washingtonu. Samotná definice terorismu je dnes nejasná, protože mnoho států a organizací používají mnohdy rozdílné definice. Je tedy nutné hledat pojmy, které jsou charakteristické pro tyto definice a které se v těchto definicích nejčastěji objevují. Terorismus má dnes také mnoho různých podob a tím i určité členění na základě faktorů, například čím je terorismus motivován nebo kým je proveden (Mumuni, 2013, s. 6-17). Rada bezpečnosti OSN vyzvala k intenzivnějšímu boji proti terorismu, jakožto stále rostoucí hrozbě současnosti ve své rezoluci 1566 z roku 2004, kde terorismus popisuje jako „kriminální činy, které zahrnují civilisty, spáchané v úmyslu způsobit smrt nebo vážná zranění nebo získání rukojmích s cílem vyvolat zastrašení na veřejnosti nebo ve skupinách lidí nebo jedincích, zastrašit populaci nebo donutit vládu nebo mezinárodní organizaci jednat nebo se zdržet jakéhokoliv jednání a všechny trestné činy v rozsahu a definici mezinárodních konvencí a protokolů vztahujících se k terorismu, nejsou za žádných okolností odůvodnitelné s ohleduplností na politické, filozofické, ideologické, rasové, etnické, náboženské nebo jiné podobné důvody (Security council, 2004, s. 1-3).“ Právě však od teroristických útoků 11. září můžeme mluvit o terorismu globálním. Pro ten je specifických hned několik faktorů: byl spáchán organizací, která má své buňky po celém světě, zaměřuje se na nejcitlivější cíle a konkrétně v případě útoků 11. září nepatřili mezi oběti pouze Američané, tyto útoky si vyžádaly oběti lidí z celého světa (Eichler, 2010, s. 155). Při útocích 11. září, kdy došlo k navedení unesených dopravních letadel do budov světového obchodního centra a budovy Pentagonu. Tyto útoky byly spáchány teroristickou organizací Al-Kaidá a vyžádaly si téměř 3 000 obětí (Řehák, 2008, s. 129).

Reakcí na tyto útoky byla americká invaze do Afghánistánu dne 7. října 2001, která měla za úkol porážení Al-Kaidy a ukončení možnosti jejího operování na území Afghánistánu. Al-Kaidě to umožňovalo hnutí Tálibán, které stálo u moci. Dalším cílem bylo zabití Usáma bin Ládína, který byl strůjcem útoků. Hlavním motivem však bylo

nastolení demokratické vlády v Afghánistánu. Touto invazí započala válka v Afghánistánu, jejíž cíle ani po 17 letech stále nebyly naplněny (Bynion, 2018, s. 10-11). K zajištění pomoci s těmito úkoly a ve snaze omezit vojenskou roli Spojených států v Afghánistánu, došlo k autorizaci mezinárodní podpůrné mise nesoucí název Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly (ISAF) na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1378 ze dne 14. listopadu 2001. Hlavním cílem bylo zajištění bezpečnosti pro Kábul a pomoc se započínajícím procesem transformace země. To vše bylo stvrzeno Bonnskou dohodou mezi USA, OSN a několika evropskými zeměmi. Prvotním řízením celé mise ISAF byla pověřena Velká Británie (Saikal, 2006, s. 526-527). Ke spuštění operace došlo v roce 2002. Jednalo se o jednu z největších multilaterálních misí. Této mise se zúčastnilo 51 zemí. Od roku 2003 přebrala vedení nad ISAF Severoatlantická aliance a mise se postupně změnila na válečnou misi proti Tálibánu. Švédsko se zapojilo do této mise hned od jejího spuštění a postupně se přímo zúčastnilo bojových operací. Na rozdíl od ostatních malých neutrálních nebo vojensky nezúčastněných zemí jako jsou Rakousko nebo Finsko vynaložilo značně vyšší prostředky pro misi ISAF (Noreen, Sjöstedt, Ångström, 2016, s. 146-147).

2. 2. 2. Realismus: Al-Kaidá jako hrozba

V první řadě bude prozkoumáno, jestli je pro vztah Švédska a Afghánistánu relevantní teorie hrozeb. Afghánistán již byl jednou postihnut válkou během 80. let, do doby pádu Tálibánu patřil k jednomu z nejvíce chudých států, který čelil i mnoha dalším problémům jako bylo stagnující nebo jen mírně rostoucí HDP od konce této války se Sovětským svazem, nízká bezpečnost, kdy státní aparát měl pouze omezenou kontrolu nad svým územím a tím pádem postupně rostl podíl černého trhu v zemi (Byrd, 2008, s. 89-92). Z pohledu agregace moci tak hrozbu nepředstavoval. Z geografického hlediska pro Švédsko Afghánistán také nepředstavoval hrozbu, jelikož se oba státy nacházejí na rozdílných kontinentech, nejsou přímými sousedy a jen vzdušná vzdálenost mezi státy činí přes 4 tisíce kilometrů. Ani z pohledu agresivních úmyslů státu Afghánistán nepředstavoval hrozbu, protože jak jsem již zmínil u agregace moci, tak země byla ekonomicky zaostalá, tamní vláda měla problém s udržením pořádku ve vlastní zemi, jelikož v zemi během 90. let došlo k občanským válkám (Baker, 2011, s. 195-203). Pro tuto oblast se však ukázala jako největší riziko teroristická organizace Al-Kaidá.

Švédsko již má zkušenosti s teroristickými útoky, nicméně v období 11. září to bylo téměř tři desetiletí od posledního teroristického útoku, kterého bylo svědkem na

svém území (Sjöberg, 2005, s. 58). Ve shrnující pasáži závěrečné zprávy švédské bezpečnostní komise z února 1998 je hrozba terorismu zmíněna pouze okrajově a není jí věnována větší pozornost, pouze zmiňuje otázku, jestli dělá Švédsko dostatek pro prevenci těchto nestátních hrozeb a má kapacitu s nimi pracovat (Ministry of Defence, 1998, s. 27-28). Pokud prozkoumáme strategickou koncepci Švédska ze září roku 2000, není zde hrozba terorismu zmíněna i přes uvedení jiných hrozeb, například důrazem na jadernou bezpečnost (Regeringskansliet, 2000, s. 1-12). Následující bezpečnostní koncepce pro rok 2001 byla vydaná týden po útocích 11. září. V této koncepci jsou útoky zmíněny již v samotném úvodu a následně se jim věnuje celá jedna pasáž. Švédsko v ní deklaruje, že tyto útoky ve Spojených státech byly útoky na „nás všechny“. Dále také vyzývá k semknutí všech demokratických zemí v boji proti terorismu. Ten je zde zmíněn jako hlavní hrozba: „pokud demokracie není schopna terorismus zastavit, terorismus bude v pozici, kdy může zastavit demokracii.“ Ke švédské bezpečnosti je doplněno: „ačkoliv se zdá, že ústřední veřejné služby fungovaly dobře v následujících dnech po útocích, nabízí se prostor pro bližší kontrolu, zda je naše společnost vybavena pro boj s mezinárodním terorismem. Vláda podnikne kroky k takovým opatřením (Regeringskansliet, 2001, s. 1-2).“ V následující koncepci, která vyšla v říjnu roku 2002, je zmíněno „hrozby nové doby se staly realitou.“ Boj proti terorismu by měl probíhat s ohledem na mezinárodní právo, lidská práva a individuální zákon. V boji by se měly semknout všechny demokratické síly, Švédsko zde uvádí, že posílí kontrolu vývozu v rámci prevence proti teroristickým činům (Regeringskansliet, 2002, s. 11). Zde tedy lze vidět poměrně rychlý obrat ve vyhodnocení terorismu jako aktuální hrozby, která mohla být pro Švédsko značnou motivací pro účast ve válce v Afghánistánu. Jak relevantní je hrozba pro Evropu se ukázalo hned v následujících letech, především během bombových útoků v Madridu v roce 2004 a v Londýně v roce 2005. Švédská bezpečnostní služba v roce 2010 uvedla, že přibližně 300 švédských občanů se rozhodlo přidat se k teroristické organizaci Islámský stát. V roce 2010 pak proběhl vůbec první sebevražedný útok v severských zemích, který měl spojení s islámským terorismem. Sebevražedný atentátník odpálil nálož v centru Stockholmu, která atentátníka zabila a zranila dva další lidi (Sjödin, 2019, s. 27-28).

2. 2. 3. Liberalismus: švédský postoj a švédské zapojení do mise ISAF

Švédští státníci přijali americkou vojenskou operaci v Afghánistánu pozitivně. 7. října 2001 vydal premiér Göran Persson prohlášení: „švédská vláda podporuje právo

Spojených států na sebeobranu v souvislosti s prevencí nového teroristického útoku. Toto právo bylo potvrzeno rezolucemi 1368 a 1373 Rady bezpečnosti OSN. Právo na sebeobranu obsahuje také vojenské prostředky. Rád bych zdůraznil, že akce musí být přiměřená a cílená na legitimní cíle. Nevinným civilistům musí být zajištěna maximální ochrana. Zaměření těchto opatření by mělo sloužit k zastavení pachatelů ve vykonávání útoků této povahy.“ Ministryně zahraničí Anna Lindh v listopadu téhož roku doplnila tato vyjádření „...boj proti mezinárodnímu terorismu má tu nejvyšší prioritu. V této činnosti kooperujeme se všemi zeměmi a přirozeně ve velkém rozsahu se USA, které byly vystaveny tomu nejhoršímu v celé krvavé historii terorismu.“ Dále však upozornila, že je potřeba dodržovat hodnoty, jaké chce západní svět ubránit, jako jsou demokracie a lidská práva (Ehrenkrona, 2003, s. 77-78). Z tohoto pohledu pro Švédsko tedy zapojení do následné mise ISAF problematické nebylo, jelikož tato mise měla mandát Rady bezpečnosti OSN a zpočátku ani nebyla pod vedením NATO.

Švédsko se zapojilo i do politické mise UNAMA, která byla pod vedením OSN, nicméně zde poskytlo jednoho vojenského pozorovatele a civilního policistu. Tato mise však byla limitně nastavená pouze na jednotky počtu nasazeného personálu (United Nations, 2002, s. 5-6). Nicméně u mise ISAF je zajímavé, že ačkoliv poté přešla pod vedení NATO, Švédsko místo omezení podpory této mise se rozhodlo převzít vedení celého jednoho provinčního rekonstrukčního týmu a skončilo tak v protipovstaleckém boji proti Tálibánu od roku 2006. Tehdy došlo k rozšíření působnosti mise z původního Kábulu a okolí na území celé země. Naopak státy, které mají podobný statut vojenské nezúčastněnosti jako například Irsko, Rakousko se této mise zúčastnili v podstatně nižším zapojení. Neutrální Švýcarsko poskytlo pouze 4 důstojníky. (Noreen, Sjöstedt, Ångström, 2016, s. 146-147). NATO od roku 2007 začalo zveřejňovat informace ohledně jednotlivých zapojení do mise ISAF a k prosinci roku 2007 mělo Švédsko nasazeno do této mise 350 vojáků (NATO, 2007). Naopak pro stejné období poskytlo Švédsko 119 peacekeeperů do různých misí OSN. Rakousko poskytlo celkem 421 peacekeeperů, Finsko 257 a Irsko 213 (United Nations, 2007, s. 1-3). Na tomto případě lze pozorovat, že Švédsko věnovalo mnohem více pozornosti operaci ISAF než ostatním operacím OSN. Rakousko, Finsko i Irsko poskytlo pro mise OSN podstatně více peacekeeperů než Švédsko. U Švédska je tak patrná jeho preference misí NATO, kde ještě do celkového součtu nasazených vojáků není započítán počet vojáků nasazených do mise KFOR v roce 2007.

2. 2. 4. Konstruktivismus: švédská identita a válka v Afghánistánu

První koncepce, která byla vydána ještě před samotnými útoky 11. září, je ze září roku 2000. Zde Švédsko vysvětluje svoje postavení následovně: „švédská nezúčastněnost ve vojenských aliancích, se záměrem umožnit naší zemi zůstat neutrální v případě války v našem okolí zůstává nezměněna. Reforma švédské celkové obrany je na cestě. Kapacita pro vedení operací v zahraničí k prevenci, zmírnění a vyřešení konfliktů je v hlavním zájmu. Švédská účast ve snaze EU o prevenci a zvládnutí krizí by měla být viděna jako příspěvek snažení OSN o globální mír.“ Dále je ještě doplněno „Reforma a zefektivnění spolupráce severovýchodních zemí bude pokračovat (Regeringskansliet, 2000, s. 4).“ Vyjádření ke konkrétním událostem nebo konfliktům zde není obsaženo. Oproti koncepci z roku 1999 zde můžeme vidět podobná témata jako statut Švédska, které zastává nezúčastněnost ve vojenských aliancích, která mu umožňuje zůstat neutrální v případě války. Je zde také zmínka o snahách navýšit svou kapacitu pro větší zapojení do mezinárodních misí k prevenci a řešení konfliktů. Nově je pak zmíněna celková reforma švédské obrany.

Druhá koncepce, která byla vydána týden po útocích 11. září, v první řadě reflektuje tyto teroristické útoky, nicméně byla vydána ještě před zahájením americké operace v Afghánistánu a nasazením mise ISAF. V této koncepci však dochází ke značnému posunu. Švédská bezpečnostní politika je v této koncepci popsána jako: „Nezúčastněnost ve vojenských aliancích, umožňující naší zemi zůstat neutrální v případě války v našem okolí – nám posloužila dobře. Uplynulé události znovu ilustrují, že hrozby pro naši bezpečnost mohou mít mnoho podob. Vláda bude hledat širší podporu pro švédskou bezpečnostní politiku založenou na neúčasti ve vojenských aliancích. Konstruktivní diskuze s představiteli parlamentních stran pro formulaci této politiky bude pokračovat. Reforma švédské celkové obrany pokračuje. Národní celková obrana bude modernizována (Regeringskansliet, 2001, s. 12).“ Posun lze vidět především v části, kdy je zmíněno, že koncepci vojenské nezúčastněnosti by Švédsko i nadále rádo zachovalo, ale je třeba tento koncept nově definovat. Také z něj byla vypuštěna neutralita, kterou by Švédsko zastávalo v případě válečného konfliktu. V rámci neutrality je zmíněno také, že tento koncept Švédsku „sloužil dobře,“ celkově se tedy zdá, že Švédsko tento koncept oficiálně opouští vzhledem k povaze nových hrozeb.

To je potvrzeno i v následující koncepci z října roku 2002, kdy je zmíněna pouze nezúčastněnost ve vojenských aliancích. „Švédsko není členem vojenských aliancí. Dosažená dohoda ohledně švédské bezpečnosti zůstává pevně na svém místě. Reforma

naší celkové obrany bude pokračovat (Regeringskansliet, 2002, s. 11).“ V letech 2000-2002 došlo ve švédské bezpečnostní politice k značnému posunu, jelikož byla vyřazena neutralita z bezpečnostní koncepce. Probíhala diskuze, jakou bezpečnostní politiku má Švédsko zastávat, nicméně zde došlo k potvrzení, že se stále bude jednat o neúčast ve vojenských aliancích a dochází k celkové reformě švédské obrany. Samotná válka v Afghánistánu je zmíněna až v koncepci ze září roku 2003, kdy je kladen důraz na zajištění stability v Afghánistánu (Regeringskansliet, 2003, s. 13).

2. 2. 5. Shrnutí

Stejně jako v případě války v Kosovu je patrné, že se zde objevuje rozpor především v liberalistickém faktoru, týkajícího se míry zapojení, kdy Švédsko podstatně více klade důraz na operace, které jsou pod vedením a za účasti NATO na místo operací OSN. Pro Švédsko v případě operace ISAF nebylo problematické, že operace od roku 2003 přešla pod vedení NATO a postupně docházelo k rozšíření působnosti na celé území Afghánistánu, čímž namísto prvotního záměru se stala mise spíše protipovstaleckou válkou proti Tálibánu. Švédsko zde vedlo celý jeden provinční rekonstrukční tým. Po této transformaci mise v roce 2007 mělo do ISAF zapojeno podstatně více vojáků než do ostatních misí OSN. Naopak míra zapojení ostatních neutrálních nebo vojensky nezúčastněných zemí jako například Rakouska, Irska, Švýcarska byla opačná, kdy tyto státy své vojáky nasazovaly především do misí OSN a misi ISAF věnovaly pouze menší pozornost.

V tomto ohledu by se však nabízelo vysvětlení realistické tradice, kdy sice v případě samotného Afghánistánu došlo ke zjištění, že teorie hrozeb je nedostatečná pro vysvětlení švédského zapojení do mise ISAF, nicméně podstatně více reálnou se zde ukázala hrozba globálního terorismu, kdy bylo možné vidět jeho fatální následky při útocích 11. září. Švédsko ve svých dřívějších bezpečnostních koncepcích se terorismu věnovalo pouze okrajově, protože samo se s ním po dlouhá desetiletí nesetkalo. Obrat přišel právě po 11. září, kdy se terorismus začal objevovat jako jedna z hlavních hrozeb dnešní doby a byla patrná motivace s ním bojovat. Afghánistán je pak zmíněn v souvislosti s nutností nastolení stability v zemi.

To se promítlo i do samotné identity, kdy v bezpečnostních koncepcích došlo mezi lety 2000 a 2001 k opuštění konceptu neutrality. Švédsko zde argumentuje, že je třeba se adaptovat na nové hrozby. Prochází také reformou své celkové obranné politiky nicméně

zde došlo ke shodě, že Švédsko má zůstat nadále nezúčastněné ve vojenských aliancích. To potvrdila bezpečnostní koncepce z roku 2002, kde je již neutralita zcela vypuštěna. Dá se očekávat, vzhledem k budoucímu zapojení Švédska do mezinárodních misí, že se celý koncept bezpečnostní politiky bude nadále proměňovat.

V případě války v Afghánistánu bych však za nejdominantnější označil samotnou hrozbu terorismu, která se ukázala jako hlavní faktor, který následně ovlivnil jak švédské zapojení, tak samotnou identitu. Jak ze švédského zapojení do mise ISAF v Afghánistánu a postupného rozšíření působení na celou jednu provincii, tak z postupné změny v bezpečnostních koncepcích a upuštění od konceptu neutrality pro případnou válku vyplývají reakce na nově vznikající hrozby a boj proti globálnímu terorismu jako důležitý motiv.

2. 3. Válka v Iráku

2. 3. 1. Kontext války v Iráku

Válka v Iráku, která začala invazí americké armády 19. března 2003, dodnes budí značnou kontroverzi, zejména pokud jde o její legitimitu a legalitu. Invaze byla odůvodněna především jako preventivní zásah proti jadernému zbrojení Iráku. Dalšími použitými argumenty bylo odzbrojení a demokratizace brutálně vládnoucího režimu Saddáma Husajna. USA však zneužily strachu civilistů, který v nich stále přetrvával po teroristických útocích 11. září a za použití podvodů a předsudků ospravedlnily nutnost intervence v Iráku (Harvey, 2012, s. 1-2). Irák reagoval na obvinění z vývoje jaderných zbraní nabídkou, kdy by umožnil prohlídku a dohled inspektorů z OSN. Ti byli vyloučeni z Iráku v roce 1998 a mohli se vrátit bez jakýkoliv podmínek, nicméně tuto nabídku USA odmítly (Anderson, 2015, s. 67). Naopak došlo k americké intervenci, která neměla mandát Rady bezpečnosti OSN. Kromě vojáků USA došlo k zapojení 45 000 vojáků z Velké Británie a vojensky tuto operaci podpořila také Austrálie a Polsko. V mezinárodním prostředí USA získaly pouze omezenou podporu, ostatní státy byly proti této operaci (Isakhan, 2015, s. 1-5). Zejména i některé členské státy NATO odmítly použití síly v Iráku, tento postoj zaujalo například Německo (Bozo, 2016, s. 248-252). Jak se ukázalo později, rozhodnutí USA intervenovat v Iráku bylo v mnoha ohledech nevýhodné. Někteří odborníci zaměřující se na tuto oblast a uvádí, že nejvíce z celé války v Iráku výtěžil sousední Írán. Irák působil jako protiváha Íránu v regionu a po konci války jeho vliv a síla v regionu poklesla. Írán tak například začal podporovat protiizraelské

militantní skupiny jako palestinský Hamás nebo libanonský Hizballáh (Wehrey et al., 2010, s. 19-23). Ačkoliv se samotné Švédsko do operace Irácká svoboda nezapojilo, je potřeba se podívat na jeho postoj a přístup k této operaci, jelikož byla značně kontroverzní. Tím, že operace nebyla vedena NATO, ale Spojenými státy, mohl by případný souhlas s operací ze strany Švédska nebo jakákoliv jiná forma podpory této operace znamenat švédský příklon k USA. Ve vztahu k neutralitě se očekávalo, že neutrální stát tuto intervenci podporovat nebude, protože se jednalo o zásah do státní suverenity a operace byla v rozporu s mezinárodním právem. V tomto případě by tedy všechny evropské neutrální a vojensky nezúčastněné země měly zastávat stejný odmítavý postoj, proti invazi se ohradit a nijak zúčastněné státy nepodporovat. V opačném případě se může ukázat odlišnost jejich identit nebo případných zájmů, které sledují.

2. 3. 2. Realismus: Irák jako hrozba

Podobně jako u Afghánistánu, pouhá teorie hrozeb, dle které by představoval Irák hrozbu pro Švédsko, je nedostatečná. Především díky podstatné geografické vzdálenosti mezi Irákem a Švédskem nelze považovat Irák za přímou hrozbu pro Švédsko. Švédsko nicméně i přes to vyhodnotilo Irák jako obecnou hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost – nikoliv však jako hrozbu pro bezpečnost svou. Svůj postoj zdůvodnilo dvěma předchozími válkami, které Irák vyvolal (Frunge, 2005, s. 153). Hrozbou, která by mohla motivovat Švédsko k účasti v této operaci, je hrozba jaderných zbraní. Již o několik let dříve byl Irák obviněn z výroby zbraní hromadného ničení a z tohoto důvodu byla založena komise pozorovatelů UNMOVIC. Ta byla zřízena na základě rezoluce 1284 Radou bezpečnosti OSN (Rice, 2000, s. 46). Tato komise byla později z Iráku vykázána a její znovu přijetí i bez konkrétních podmínek nabídl Irák v momentě, kdy byl obviněn z vývoje zbraní hromadného ničení ze strany USA. Tato možnost však byla odmítnuta, a jak se později ukázalo, držení zbraní hromadného ničení se v Iráku neprokázalo. Další z hrozeb související s Irákem je zvýšená migrace, protože režim Saddáma Husajna byl značně tvrdý vůči místním obyvatelům. Nicméně Švédsko mělo poměrně otevřenou azylovou politiku, kterou změnilo až v roce 2008, kdy došlo ke značné redukci počtu přijatých iráckých uprchlíků. V důsledku krize vyvolané invazí mezi lety 2003-2007 přijalo Švédsko na 18 000 uprchlíků. Pro porovnání USA přijaly mezi lety 2003-2006 pouze 770 uprchlíků (Lischer, 2008, s. 117). Tuto hrozbu tedy také nelze považovat za případnou motivaci Švédska k účasti na této operaci, vzhledem k jeho otevřené azylové politice. Naopak přijalo mnoho tisíc iráckých uprchlíků po pádu

Saddámovu režimu. Poslední motivací by mohla být hrozba rostoucího terorismu, kdy stále v paměti všech byly teroristické útoky 11. září. Nicméně zde se nepodařilo prokázat vztah těchto útoků přímo s Irákem. V té době již probíhala operace Trvalá svoboda v Afghánistánu, která měla za úkol boj proti terorismu a samo Švédsko se účastnilo mise ISAF v Afghánistánu, která se později přetřansformovala na přímý boj proti Talibánu, který byl označen za hlavního podporovatele terorismu.

2. 3. 3. Liberalismus: švédský postoj k válce v Iráku

Švédsko se oficiálně k americké intervenci v Iráku vyjádřilo tak, že se jednalo o porušení mezinárodního práva. Aby tato operace byla legální, musela by nejprve být autorizována Radou bezpečnosti OSN. Pokud měly USA a ostatní zúčastněné státy pokračovat v této misi s nasazením síly, bylo nutné, aby řešení tohoto konfliktu bylo podstoupeno Radě bezpečnosti. Naopak Švédsko zmiňovalo, že by měli dostat větší prostor a více času inspektoři, kteří měli za úkol celou situaci ohledně zbraní hromadného ničení prověřit. Irák byl však viděn jako hrozba pro mezinárodní mír a bezpečnost. Švédsko tedy nevyloučilo použití síly v Iráku, ale podmínkou byla její prvotní autorizace od Rady bezpečnosti. Švédská vláda také zdůraznila nutnost dodržování zákonů o ozbrojeném konfliktu (Frunge, 2005, s. 153). Pět ze sedmi parlamentních stran, které tvořily více než 70 % všech parlamentních poslanců, se vyjádřilo kriticky k rozhodnutí USA k intervenci a označilo celou operaci za porušení mezinárodního práva. Z průzkumů poté vyplynulo, že proti této intervenci bylo až přes 80 % dospělé populace Švédska (Stromback, 2005, s. 5-6).

Vzhledem k tomuto postoji švédských politických představitelů a švédské veřejnosti nebyl překvapující ani fakt, kdy společně s Finskem zareagovaly tyto severské země tvrzením, kdy v případě žádosti USA o využití vzdušného prostoru nebo letišť by byla žádost zamítnuta. Švédský premiér Göran Persson prohlásil, že Švédsko neudělá nic pro podporu této války (Miller, 2005, s. 172). V případě neutrálního Švýcarska došlo k zaujmutí tvrdého postoje vůči zúčastněným státům této intervence. Hlavním problémem pro něj bylo, stejně jako u Švédska, že mise neměla mandát Rady bezpečnosti. Švýcarsko tak uzavřelo svůj vzdušný prostor pro vojenská letadla zúčastněných států. Udělilo pouze výjimku pro letadla, která měla zdravotnický nebo humanitární účel. Jako další opatření také přistoupilo ke kroku, kdy se rozhodlo neprodávat ani nedodávat vojenský materiál nikterému ze zúčastněných států intervence (Panchaud, 2009, s. 115).

Podobný přístup zvolilo i Rakousko, které také celou intervenci odmítlo a odsoudilo. Po vzoru Švýcarska se rozhodlo zakázat používat svůj vzdušný prostor pro všechna vojenská letadla USA. Tento krok vyvolal určitou míru napětí v rakousko-amerických vztazích (Eichler, 2011, s. 141). Zajímavý je však přístup Irska, to nejprve v rámci solidarity po útocích 11. září nabídlo USA možnost využívání letiště Shannon poblíž Corku jako uzlu pro transatlantické lety. Již tento krok vyvolal u veřejnosti množství protestů. Daleko větší míra protestů přišla s irským rozhodnutím ponechat USA možnost využívat toto letiště během invaze do Iráku, ačkoliv Irsko zastávalo spíše odmítavý přístup a požadovalo mandát Rady bezpečnosti. Irsko má však silné vztahy se USA a podle průzkumů by zákaz dalšího používání shannonského letiště měl negativní dopad na ekonomiku země. Přesto většina Irů byla proti americké invazi a shannonské letiště tak bylo hlavním bodem sporů (Miller, 167-174).

Je tedy patrné, že Irsko přistoupilo k celé situaci bez jakýchkoliv dalších opatření i přes to, že se setkala s mnoha domácími protesty. Celou intervenci pouze odsoudilo. Jeho hlavním důvodem pro pasivitu byly především ekonomické zájmy. Švédsko společně s Finskem odsoudilo podobně jako Irsko celou intervenci z důvodu chybějícího mandátu od Rady bezpečnosti OSN. Oba státy uvedly, že v případě žádosti neumožní využití vzdušného prostoru a letišť. Nejtvrdí přístup pak mělo Rakousko společně se Švýcarskem, kdy obě země reálně zakázaly využití vzdušného prostoru Spojenými státy a Švýcarsko ještě přitvrdilo tím, že zakázalo prodej vojenského materiálu všem zúčastněným stranám konfliktu. U Švédska lze tedy pozorovat, že ačkoliv mohlo zaujmout podobný postoj jako Rakousko nebo Švýcarsko, tak k němu nepřistoupilo. Došlo sice k odmítnutí celé intervence, ale již nedošlo na kroky, které by měl neutrální nebo vojensky nezúčastněný stát zaujmout, což je možné vysvětlit například jako snahu o nezhoršení vztahů s účastníky celé operace nebo sledování vlastních zájmů. Na příklad zúčastněná Austrálie v letech 2003-2007 odebírala 14 % švédských zbraní (Bromley a Wezeman, 2013, s. 15).

2. 3. 4. Konstruktivismus: švédská identita a válka v Iráku

Švédskou bezpečnostní koncepci z roku 2002, která byla vydána ještě před samotnou intervencí v Iráku jsem již zkoumal v kontextu války v Afghánistánu. Tato koncepce potvrdila identitární změnu, kdy došlo zcela k vypuštění neutrality. Je zde akcentován boj proti terorismu, který by však měl probíhat v souladu s mezinárodním právem. Dle této koncepce Švédsko není členem žádné vojenské aliance a zároveň

probíhá reforma jeho celkové obrany.

Následující bezpečnostní koncepce je ze 16. září 2003. Byla vydána pouze pět dní poté, co byla zavražděna tehdejší ministryně zahraničí Anna Lindh. V rámci zahraniční a bezpečnostní politiky je zde použit její výrok z téhož roku: „V dnešním světě je třeba budovat bezpečnost globálně a společně a poskytnout svobodu a bezpečnost všem...Bezpečnost zaručuje lidská práva, mezinárodní právo a demokracii.“ Poté je uvedeno, že zahraniční koncepce vychází z tohoto výroku, kdy je uvedeno: „Na bázi naší nezúčastněnosti ve vojenských aliancích aktivně přispíváme ke společné bezpečnosti v našem bezprostředním sousedství, v Evropské unii a v OSN.“ Nově se v této koncepci objevuje důraz kladený na jaderné odzbrojení, v této souvislosti je zmíněná Severní Korea, kdy je nutné vyřešit její držení jaderných zbraní. Mezinárodní komise pro jaderné zbraně přešla pod vedení Hanse Blix. Švédsko také zmiňuje, že je třeba posílit snahu mezinárodní komunity o řešení konfliktů a globálních hrozeb. V poslední řadě zmiňuje, že je třeba zrychlit stabilitu v Afghánistánu a demokratizaci v Iráku (Regeringskansliet, 2003, s. 1-14).

Z těchto koncepcí je patrné, že ke změně identity nedošlo. Švédsko zde zmiňuje nezúčastněnost ve vojenských aliancích jako v předchozích letech. V poslední koncepci však zmiňuje nutnost kontroly a omezení jaderného zbrojení. V rámci Iráku však je uvedeno, že je potřeba urychlit demokratizaci v zemi.

2. 3. 5. Shrnutí

Přímá hrozba Iráku pro Švédsko se v případě teorie hrozeb nepotvrdila. Je to dáno především geografickou polohou Švédska, kdy je Irák tisíce kilometrů vzdálený a ve zcela jiném regionu. Hrozba vývoje a držení zbraní hromadného ničení, kterými měl Irák disponovat, se také nepotvrdila. Jelikož Švédsko do roku 2008 přijalo na desetitisíce uprchlíků přímo z Iráku, ukázala se i tato hrozba jako neopodstatněná. Hrozba terorismu, která by mohla být příčinou vstupu Švédska do tohoto konfliktu, se také neukázala jako relevantní. Ani jedna z hrozeb tedy nebyla dostatečně silná na to, aby motivovala Švédsko k účasti v této válce.

Jelikož tato intervence neměla mandát Rady bezpečnosti OSN a byla tak v rozporu s mezinárodním právem, účast neutrálních nebo vojensky nezúčastněných států na této operaci nebyla očekávaná. Nikdo z evropských neutrálních nebo vojensky nezúčastněných zemí se na ní nepodílel. Přesto však panovaly různé přístupy jednotlivých zemí. Všechny

tyto státy zmiňují fakt, že se jedná o porušení mezinárodního práva a pro tuto operaci by bylo nutné získat mandát Rady bezpečnosti OSN. Vůbec nejtvrdší postoj zde mělo Švýcarsko, které jednak zakázalo využití jeho vzdušného prostoru, ale také odmítlo prodej a dodávání vojenského materiálu všem zúčastněným stranám. Podobně na tom bylo Rakousko, které se zachovalo podobně až na zákaz prodeje a dodávání vojenského materiálu. Naopak Irsko i přes domácí protesty odmítlo zakázat využívání vojenského letiště Shannon, které měly k dispozici USA. V tomto případě však mělo Irsko silnou ekonomickou motivaci. Na pomyslném středu tak stojí Švédsko společně s Finskem, kdy tyto země celou operaci odmítly, protože nebyla v souladu s mezinárodním právem a bez právoplatného mandátu. Nicméně u obou zemí došlo pouze k výrokům, že USA jako hlavnímu aktérovi v případě žádosti neposkytnou ani možnost využití vzdušného prostoru ani žádná letiště. K žádné přímé akci však tyto země nepřistoupily. Naopak Švédsko mohlo podobně jako Irsko sledovat své ekonomické zájmy, kdy i v letech války v Iráku prodávalo zbraně Austrálii a jiným zúčastněným zemím. Pro švédskou účast tak stále zůstává důležité, aby daná mise byla schválena radou bezpečnosti OSN.

Během začátku války v Iráku v případě Švédska nedošlo k proměně identity. Ta stále vycházela především z nezúčastněnosti ve vojenských aliancích a kladla důraz na dodržování mezinárodního práva a lidských práv. Švédsko se také nadále snažilo přispívat co nejvíce k mezinárodní bezpečnosti. Nově však vzhledem k Severní Koreji zmiňuje nutnost a snahu o jaderné odzbrojení. Ačkoliv se Švédsko nezapojilo do války v Iráku a tuto intervenci odsoudilo, zmiňuje na druhou stranu nutnost o co nejrychlejší demokratizaci v této zemi.

V souvislosti s válkou v Iráku tak ani jeden z faktorů výrazně nerezonoval a Švédsko nepodniklo žádné kroky proti této invazi. Nicméně celá situace naznačuje, že pokud by USA získaly mandát Rady bezpečnosti OSN, nejspíše by se Švédsko také snažilo přispět podporou do této mise. To ukazuje i fakt, kdy ve své strategické koncepci hodnotí celou situaci tak, že je v Iráku potřeba urychlit proces demokratizace a nově klade důraz na jaderné odzbrojení, které i u této invaze bylo motivem.

2. 4. Intervence NATO v Libyi

2. 4. 1. Kontext intervence v Libyi

Intervence v Libyi byla reakcí na situaci, do které se celá země dostala v roce 2011. Dne 15. února došlo k zatčení známého právníka a bojovníka za lidská práva

Fathiho Terbila. Toto zatčení vyvolalo masové protesty v libyjském Bengházi. V té době byl již po 40 let u moci Muammar Kaddáfí, který byl obzvlášť brutálním diktátorem. Došlo tedy k nepřiměřenému zásahu, kdy proti poklidně protestujícím začaly střílet bezpečnostní složky. Na základě nepřiměřeného zásahu se protesty změnilly v rebelii po celé zemi. Došlo k použití leteckých a pozemních sil proti těmto protestujícím (Abomo, 2018, s. 1-2). K ochraně civilistů tak Rada bezpečnosti OSN schválila rezoluce s číslem 1970 a 1973, dle kterých mělo dojít k intervenci dle koncepce R2P. Nicméně celá intervence budí mnoho kontroverzí, protože od původního záměru ochrany civilistů došlo až k samotnému svržení režimu Muammara Kaddáfího. Bylo použito také k letecké bombardování libyjského území (Thielbörger, 2012, s. 12-14).

Rezoluce 1973, která připravila půdu pro celou intervenci, byla odhlasována deseti státy Rady bezpečnosti. Ze stálé pětky se Rusko i Čína rozhodly zdržet se hlasování, ačkoliv mohly využít své právo veta. Jeden z důvodů, proč tato rezoluce byla schválena, může být například předchozí zkušenost s genocidami ve Rwandě a v Bosně, kterým by bylo možné předejít nebo je zmírnit v případě, kdy by se Rada bezpečnosti snažila o aktivní řešení konfliktu. Dále také tato rezoluce vytvořila bezletovou zónu nad celým územím Libye s předpokladem, že dojde minimálně k zastavení leteckých náletů na obyvatelstvo (Silander, 2013, s. 268-271). O vytvoření této bezletové zóny bylo potřeba také přesvědčit státy Africké unie, protože Libye tvořila její základní kámen společně s Alžírskem, Egyptem, Nigérií a Jihoafrickou republikou. Těchto pět států společně přispívalo na 75 % celkového rozpočtu a ze strany Muammara Kaddáfího měla tato unie značnou podporu. Ze strany Africké unie tedy byla snaha o vyřešení celé situace jinými prostředky, nicméně značnou roli zde sehrála média, která konflikt vykreslila v těch nejhorších barvách a s nutnou potřebou zasáhnout (Campbell, 2012, s. 88-92).

Po autorizaci ze strany OSN dochází 19. března 2011 ke spuštění operace Unified Protector. V tomto případě však ne pod hlavním velením USA, protože v zájmu USA bylo, aby se vedení operace ujmula některá z evropských členských zemí NATO. Následující půlrok docházelo k masivnímu bombardování Libye a v září došlo k uznání přechodné vlády. 20. října byl zajat a zabit Kaddáfí skupinou povstalců a celá operace byla ukončena 31. října (Petersson, 2015, s. 27-29). Této operace se účastnilo celkem 18 zemí, z toho bylo 14 členských států NATO a další čtyři nečlenské země: Spojené Arabské Emiráty, Jordánsko, Katar a Švédsko. Značně do celé operace přispěla především Francie s Velkou Británií a Itálií, Řecko poskytlo přístup k mnoha svým

vojenským základnám. Švédsko poskytlo své stíhací letouny k posílení bezletové zóny. Ne však všechny členské země NATO se intervence účastnily. Například Německo se dokonce při hlasování Rady bezpečnosti zdrželo, operaci však nezablokovalo, jen se jí společně s Polskem neúčastnilo. Tyto státy se však snažily podpořit alespoň intervenci nepřímo jinými způsoby, jako byl prodej munice ostatním členským státům NATO nebo zvýšením svých kapacit v jiných probíhajících misích (Daalder a Stavridis, 2012, s. 3-4). Právě však účast Švédska v této intervenci zůstává předmětem debat, protože se do ní žádný jiný neutrální ani vojensky nezúčastněný stát nepřipojil. Nejprve sice intervence vycházela z rezoluce Rady bezpečnosti OSN, nicméně došlo k proměně intervence z koncepce R2P proměnila na vojenskou operaci k sesazení režimu Muammara Kaddáfího. Jednalo se také o první účast švédského letectva v bojové akci od roku 1963, kdy se Švédsko zúčastnilo mise OSN v Kongu (Doeser, 2014, s. 642).

2. 4. 2. Realismus: Libye jako hrozba

Kaddáfího režim představoval hrozbu pro mezinárodní společenství spíše v minulosti. Byl zodpovědný například za několik bombových útoků proti dopravním letounům v 90. letech 20. století. Rada bezpečnosti tak na něj uvalila sankce, které byly zrušeny až v roce 2003, kdy se Libye formálně přiznala k těmto útokům. Následně zaplatila odškodnění rodinám obětí a vydala podezřelé z útoků. Kaddáfího režim byl přivítán zpět v mezinárodní komunitě poté, co se zřekl terorismu. Dokonce v roce 2007 došlo ke zvolení Libye jako nestálého člena Rady bezpečnosti. USA se rozhodly kandidaturu nepodpořit, ale ani jí nezablokovat. Přesto ponechaly na Libyi stále uvalené sankce, protože nevěřily jejímu zřeknutí se terorismu a také panovala obava o vývoj a produkci jaderných zbraní ze strany Libye (Buckley, 2012, s. 83-84). Z tohoto pohledu tak pro mezinárodní společenství, před vypuknutím občanské války, Libye nebyla hrozbou. To lze pozorovat i ve vztahu ke Švédsku, protože od něj má značnou geografickou vzdálenost a nejedná se o sousední státy. Libye pak neměla ani vojenské kapacity, ani nepřátelské úmysly ohrozit evropské státy (Haesenbrouck, 2017, s. 2240). Hrozbou, která by mohla být motivací na účasti v této intervenci, je hrozba migrace.

Vysoká míra migrace propukla společně se začátkem občanské války, nicméně většina těchto uprchlíků hledala úkryt především v okolních zemích a po odstranění Kaddáfího se většina z nich vrátila zpět do Libye. Většina z těchto libyjských uprchlíků se nesnažila dostat do Evropy, ale docházelo ke zneužití zdejší tranzitní cesty především uprchlíky ze Sýrie a zbytku Afriky (Pradella a Rad, 2017, s. 2419-2420). V tu dobu však

hrozba migrace pro Evropu a obzvláště pro Švédsko nebyla vysoká. Samotná migrační krize přišla společně s jejím vrcholem až o několik let později. Naopak to právě byly severské státy Evropské unie, které neměly zájem na přípravě společného postupu v případě zvýšené migrační vlny do Evropy, a tak se ukazuje, že tato hrozba je podstatně méně relevantní se vzrůstající vzdáleností od daného problematického státu (Haesenbrouck, 2017, s. 2240). V tomto případě tak realistický pohled na otázku, proč by se měla neutrální země zapojit do intervence v Libyi není dostačující.

2. 4. 3. Liberalismus: švédský postoj k intervenci v Libyi

Švédsko poskytlo do operace Unified protector celkem 8 stíhacích letounů JAS-39 Gripen. Ještě před samotným vyhlášením bezletové zóny nad Libyí začaly probíhat jednání mezi švédským ministrem zahraničí a generálním tajemníkem NATO. Došlo ke shodě, že by se Švédsko mělo této intervence zúčastnit právě při pomoci o zajištění bezletové zóny. Dne 27. března přebírá nad celou operací velení NATO. Následující den prohlásil švédský ministr zahraničí Carl Bildt, že je pro Švédsko důležitá účast v této operaci v jakékoliv formě. Dne 29. března pak byla odeslána ze strany NATO oficiální žádost o připojení se Švédska k této operaci (Doeser, 2016, s. 286-287). Tato žádost ze strany NATO byla důležitá, protože se v předchozích jednání švédští diplomaté shodli na tom, že bez ní nebude vydáno rozhodnutí ze strany Švédska. Proto také byl návrh na poskytnutí letounů Gripen ihned předán poslanecké sněmovně, kde všechny strany vyjma pravicové nacionalistické strany Sverigedemokraterna¹ tento návrh podpořily. Nicméně i tato účast byla limitovaná pouze na kontrolu bezletové zóny, jakékoliv útoky na pozemní cíle byly vyloučeny jako výsledek jednání mezi vládou i opozicí, kdy v původním plánu byla také zahrnuta ochrana civilistů (Lödén, 2012, s. 275).

Další z vojensky nezúčastněných států, který se mohl operace účastnit bylo Finsko. To však již mělo od počátku výrazně nižší vůli se této operace zúčastnit. Jako argument, proč se Finsko této operace nezúčastnilo, je uváděn fakt, že k tomu nebylo oficiálně pozváno od NATO. Nicméně je také uváděno, že pokud by zájem projevilo, nejspíše by oficiální žádost od NATO obdrželo. Problémem zde mohl být například mandát, kdy se jednalo o misi schválenou dle hlavy VII charty OSN, tedy použití i vojenských prostředků. Finsko nabídlo jinou formu pomoci jako politickou podporu, ekonomické sankce, humanitární pomoc nebo zapojení vojáků do případné

¹ Švédští demokraté

peacekeepingové mise (Doeser, 2016, s. 289-290). V tomto případě také mohly sehrát důležitou roli parlamentní volby, které ve Finsku byly naplánované na 17. dubna 2011. Pokud by se Finsko rozhodlo do této operace zapojit, bylo pravděpodobné, že by to ovlivnilo jejich výsledek. Rozhodnutí Finska neúčastnit se této operace také poukazuje na rozdílnost v koncepcích obou zemí, kdy Švédsko je založeno více na aktivní formě vojenské nezúčastněnosti na rozdíl od Finska, které spoléhá spíše na pasivnější, „obrannou“ formu, kterou zaujímá vzhledem k hrozbě ze strany Ruska (Lödén, 2012, s. 276).

Švédsko však mohlo mít jiné motivace pro zapojení se do operace. V roce 2011 došlo ve Švédsku ke spuštění kampaně, kdy si švédská mládež mohla skrze mobilní aplikaci otestovat svou vhodnost pro účast na misi ISAF v Afghánistánu společně s reklamní kampaní, kdy vykreslila švédské vojáky jako efektivní, dobro konající síly s důrazem na mezinárodní mír. Tito vojáci musejí zvládnout úkoly od humanitární pomoci až po válku v plném rozsahu. Účast v této operaci tak mohla být důkazem těchto tvrzení. Švédsko mělo pro tuto účast značnou idealistickou motivaci, kdy už vyzdvihovalo nutnost pomoci Libyi s předchozími vydanými rezolucemi OSN. Pro Švédsko pak tato účast také mohla mít určitou symbolickou hodnotu, protože na něj samotné je nahlíženo jako na jednoho z iniciátorů konceptu R2P (Wagnsson, 2011, s. 588-590).

2. 4. 4. Konstruktivismus: švédská identita a intervence v Libyi

Švédská bezpečnostní koncepce, která předcházela intervenci v Libyi byla vydána 5. října 2010. Objevují se zde typické prvky jako jsou důraz na mír, svobodu, mezinárodní právo, lidská práva a demokracii. Dále se tato koncepce vyjadřuje ve smyslu, kdy by Švédsko mělo být v srdci evropské kooperace. OSN je stále zmiňována jako základní kámen švédské zahraniční politiky. Důraz je kladen na jaderné odzbrojení, kdy je v této souvislosti zmíněna Severní Korea a Írán. Zmíněn je i Afghánistán jako pokračování tradičního peacekeepingu, ačkoliv jak je uvedeno v předchozí kapitole, tato mise se postupně stala bojovou operací proti Talibánu. V této koncepci se na rozdíl od předchozích zkoumaných koncepcí objevuje hrozba internetové bezpečnosti a důraz o boj proti ní. Ve vztahu k obraně je zmíněno, že je třeba mít dostupnou, funkční a flexibilní obranu, která umožní zajištění svobody a nezávislosti jak Švédsku samotnému, tak i po boku ostatních. Nově však oproti předchozím koncepcím chybí zmínka o neúčasti ve vojenských aliancích. Je zde zahrnuto následující tvrzení: „Je jasné, že naše země nezůstane pasivní v případě, kdy by jiný členský stát Evropské unie nebo jiná severská

země byla postihnuta pohromou nebo byla napadena. Ve stejném duchu očekáváme, že tyto země by zaujaly stejný postoj v případě, pokud by Švédsko čelilo podobné situaci (Regeringskansliet, 2010, s. 24-27).“ Toto vyjádření však již připomíná článek 5 Severoatlantické smlouvy, kdy v rámci kolektivní obrany se útok na jednoho člena rovná útoku na celou alianci a ostatní státy jsou povinné poskytnout napadenému státu pomoc. Vzhledem k vynechání zmínky o neutralitě nebo neúčasti ve vojenské alianci lze pozorovat značný identitární posun, dle kterého by se dala očekávat ještě větší angažovanost Švédska do podobných operací. Stále však za předpokladu, že dané mise a operace budou mít autorizaci ze strany OSN.

Koncepce pro rok 2011 vyšla 15. září a bylo to již v průběhu probíhající intervence. Koncepce se vyjadřuje k intervenci ve vztahu, kdy vývoj událostí v Libyi ukázal důležitost mezinárodního společenství k rychlému a společnému kroku. Zde se jednalo o zajištění bezpečnosti obyvatelstva ohrožené brutálním režimem. Švédsko bude i nadále pokračovat v účasti v operacích pro zajištění míru a stability. To je uvedeno i ve vztahu k dalším zemím severní Afriky a Blízkého východu, kdy má takto Švédsko postupovat společně s Evropskou unií. Zmíněna je opět část o vzájemné pomoci v případě katastrofy nebo útoku na Švédsko, EU a ostatní severské státy. Zmínka o Švédsku jako vojensky nezúčastněné zemi zde chybí. Švédsko tak navazuje na bezpečnostní koncepci z roku 2010 a zde ještě doplňuje: „Bezpečná budoucnost může být vybudována pouze v duchu komunity a kooperace s ostatními zeměmi. Švédsko musí být silný hlas pro mír, svobodu a usmíření v Evropě a ve světě. Demokracie, mezinárodní právo a lidská práva musí být základní kámen naší zahraniční politiky (Regeringskansliet, 2011, s. 11-12).“ Zde již tedy není ani zmínka o OSN jako základním kamenu švédské zahraniční politiky. Za tyto dva roky lze tedy vidět značný posun švédské identity směrem k opuštění vojenské nezúčastněnosti. Naopak lze vidět stále vzrůstající důraz na mezinárodní kooperaci a snahu o zajištění míru a stability, ve které se Švédsko snaží být čím dál více aktivnější.

Švédsko jako stát, který není součástí žádné vojenské aliance, bylo takto naposledy zmíněno v koncepci z roku 2006 (Regeringskansliet, 2006, s. 9). Švédsko však od té doby do žádné vojenské aliance nevstoupilo, již však tuto možnost ve své strategické koncepci explicitně nevyklučuje. V roce 2008 je do jeho koncepce přidána část o vzájemné pomoci mezi Švédskem, státy EU a severskými zeměmi v případě napadení nebo pohromy. V této koncepci je také zmínka o ruském útoku na Gruzii a švédské podpoře

EU, která se snaží celou krizi v Zakavkazsku vyřešit (Regeringskansliet, 2008, s. 11). Je tedy vidět, že tato změna byla postupná v řádu několika let a mohla být reakcí na aktuální dění. Například právě na agresi Ruska, kterým bylo Švédsko již historicky ohrožováno a v době studené války mohla být neutralita jedním z prostředků ochrany jak Švédska, tak sousedního Finska.

2. 4. 5. Shrnutí

Realistický faktor zapojení Švédska do intervence v Libyi nenabídl žádné vysvětlení. Vzhledem ke své geografické poloze a poměrům v Libyi nepředstavoval tento stát pro Švédsko žádnou hrozbu. Naopak se Libye snažila o své znovu začlenění do mezinárodního společenství a snažila se ze své strany eliminovat hrozby jako například terorismus. Další z hrozeb, která souvisela s občanskou válkou v Libyi, byla zvýšená migrace, nicméně ta ohrožovala především sousední státy. Jak se ukázalo, tak tato hrozba nebyla relevantní pro severské země, které na úrovni EU byly pasivní při vypracování společného postupu v případě příchozí migrační vlny do Evropy.

Naopak v případě liberalistického faktoru se ukázalo, že Švédsko projevilo zájem se účastnit intervence již před jejím zahájením. Pouze požadovalo, aby nejdříve došlo k oficiální žádosti ze strany NATO, kdy tato žádost byla následně ihned schválena většinou v poslanecké sněmovně. V tom se převážně lišil přístup Švédska na rozdíl od Finska, které také zvažovalo účast v této operaci. Nicméně jeho přístup již od začátku nebyl tolik proaktivní a nejspíše z důvodu blížících se voleb a možného ovlivnění jejich výsledku se Finsko nakonec intervence nezúčastnilo. Nedostalo k tomu oficiální žádost ze strany NATO. V případě finského zájmu by nejspíše ale došlo i k jeho přizvání do operace. Také švédský přístup je v tomto ohledu mnohem aktivnější než finský. Je založený především na silné motivaci zúčastnit se operací na podporu míru a stability. Důležitým faktorem zde byl mandát Rady bezpečnosti OSN, o který byla celá operace opřena. Z toho důvodu nebyla účast pro Švédsko problémem a jako jediný stát s podobnou politikou neutrality nebo vojenské nezúčastněnosti se do intervence zapojilo. Mohlo k tomu však mít i jiné motivy jako účast symbolickou, jelikož se jednalo o intervenci dle konceptu R2P, u kterého se Švédsko považuje za jednoho z iniciátorů. Dalším důvodem mohla být v té době rozsáhlá kampaň švédské armády, která se snažila o posílení své image, a i k tomu mohla právě účast v intervenci pomoci. Armáda měla plnit jak základní humanitární pomoc, tak být zároveň připravena na válku v plném rozsahu. To by prokázalo právě i bojové nasazení v Libyi.

Účast v operaci Unified protector se promítla i do švédské identity. Nicméně k její změně dochází již několik let předtím. V roce 2006 je naposledy zmíněná švédská neúčast ve vojenských aliancích. Švédsko sice nevstoupilo do žádné vojenské aliance, ale od následující koncepce z roku 2007 se zde již tato zmínka nevyskytuje a není tak vyloučena. Od roku 2008 navíc jeho strategická koncepce obsahuje prvek, který je podobný kolektivní obraně a sice kdyby došlo k útoku na jakýkoliv členský stát EU nebo severskou zemi, Švédsko je připravené napadenému státu pomoci, a naopak očekává od těchto států stejnou odezvu v případě, kdy by došlo k útoku na něj. Tato formulace zůstala od tohoto roku nadále zakotvená ve švédské strategické koncepci i do dalších let. Mohla být však způsobena i jiným podnětem, jako byla ruská agrese v Zakavkazsku v roce 2008. Zajímavé je, že ačkoliv do intervence v Libyi byla uvedena OSN jako základní kámen zahraniční politiky Švédska, v následující koncepci zde již není a dochází ke zmínění pouze základních hodnot, které Švédsko uznává jako důraz na lidská práva, mezinárodní právo a demokracii. Švédsko ve vztahu k podobným mírovým a stabilizačním operacím zmiňuje, že svou aktivitu ještě zvýší. Mezi lety 2006-2011 lze pozorovat další značný posun ve švédské identitě směrem k větší kooperaci a vůli zasahovat do mezinárodního dění.

2. 5. Interpretace výsledků

Tato kapitola shrnuje výsledky jednotlivých případových studií. Nejčastěji opakující se faktor by měl napovědět, který z faktorů nejvíce vysvětluje švédskou změnu neutrality, jaký k tomu Švédsko mělo motiv a taky období, kdy k tomu došlo na základě proměny identity.

V první případové studii vztahující se k válce v Kosovu se hrozba samotného státu nepotvrdila. Nepotvrdila se ani hrozba zvýšené migrace, která přišla společně s touto válkou, jelikož obyvatelé Kosova migrovali především do sousední Albánie a Švédsko v rámci solidarity přijmulo dočasně několik tisíc kosovských uprchlíků. Realistický faktor tak zde nenabídl vysvětlení pro švédskou účast. Naopak liberalistický faktor ukázal, že i přes prvotní kritiku operace Spojenecká síla se Švédsko do války v Kosovu zapojilo mnohem aktivněji v misi KFOR, která byla pod vedením NATO namísto mise UNMIK, která byla misí OSN. Obě mise však měly mandát Rady bezpečnosti OSN. Při bližším pohledu se ukázalo, že Švédsko nasadilo v daném roce mnohem více vojáků do misí NATO než do misí OSN, na rozdíl od jiných neutrálů jako Rakousko nebo Finsko.

Švédská identita zde byla opřena především o humanitární důvody účasti v této operaci. Švédsko zde zmínilo svou snahu o zvýšení účasti v mezinárodních operacích. Nicméně v této koncepci mělo Švédsko stále zakotvenou svou neutralitu v případě války a přímo zmiňuje, že není součástí vojenské aliance. Liberalistický faktor zde byl nejdominantnější a ukázal švédskou snahu o zapojení do mezinárodních operací, avšak spíše po boku NATO namísto OSN, i když je OSN zmíněná jako základní kámen švédské zahraniční politiky.

Naopak ve druhé případové studii týkající se nové hrozby globálního terorismu a následné války v Afghánistánu se ukázal realistický faktor jako dominantní. Samotný Afghánistán nepředstavoval pro Švédsko hrozbu, nicméně se jako opodstatněná ukázala hrozba globálního terorismu. Švédsko projevilo značnou vlnu solidarity Spojeným státům po útocích 11. září a následné teroristické útoky v Evropě ukázaly, že hrozbu globálního terorismu nelze brát na lehkou váhu. Samotné Švédsko se stalo svědkem teroristického útoku na vlastním území o několik let později. Do liberalistického faktoru se tak promítla nová hrozba globálního terorismu, kdy se Švédsko zúčastnilo mise ISAF v Afghánistánu. Zde se však opět ukázalo, že švédské nasazení je mnohem aktivnější na rozdíl od jiných evropských neutrálů a vojensky nezúčastněných států. Švédsko znovu nasadilo více vojáků do misí NATO než do misí OSN a v případě mise ISAF dokonce došlo ke švédskému rozšíření mise a převzetí vedení nad celou jednou provincií, ačkoliv došlo k přetransformování mise ISAF z původní peacekeepingové mise na bojovou operaci proti Talibánu. Jak se ukázalo, tak i po této transformaci stále více vojáků bylo nasazených do misí NATO než misí OSN. Po útocích 11. září také došlo k zásadnímu zlomu ve švédské identitě, kdy ve strategických koncepcích je nově vyzdvižována hrozba terorismu a boje proti němu. Švédsko se zde také vzdalo konceptu neutrality, kdy uvedlo, že mu tento koncept posloužil dobře, nicméně nyní se Švédsko musí adaptovat na nově vzniklé hrozby. To také doplňuje nutnou reformou své obrany, stále však je švédská identita opřena o neúčast ve vojenských aliancích.

Třetí případová studie se věnovala americké intervenci do Iráku. Do té se sice Švédsko přímo nezapojilo, nicméně se jednalo o důležitou událost mezinárodních vztahů, jelikož celá intervence byla odůvodněna především obrannými důvody USA. Protože se ale jednotlivé důvody, dle kterých se USA rozhodly pro intervenci nepotvrdily, vedly se spory o legalitu a legitimitu celé operace, je dodnes tato operace kontroverzní. Z realistického hlediska Irák nepředstavoval pro Švédsko hrozbu a další hrozbou, kterou

byl především údajný irácký vývoj zbraní hromadného ničení, se nabízelo jiné řešení celé situace. Intervence byla zásahem do státní suverenity a porušením mezinárodního práva, očekávalo se, že neutrální a vojensky nezúčastněné státy tuto intervenci odsoudí. To také takto označené evropské státy udělaly, nicméně lze vidět značné rozdíly v jejich přístupu. Nejprísnější bylo Švýcarsko společně s Rakouskem, které zakázalo USA využít jejich vzdušný prostor. Švýcarsko navíc odmítlo prodej vojenského materiálu všem státům, které se na operaci podílely. Švédsko společně s Finskem sice varovaly, že v případě žádosti o využití vzdušného prostoru budou následovat Rakousko a Švýcarsko, nicméně k žádnému dalšímu kroku nepřistoupily. Naopak Irsko přes značný odpor veřejnosti po dobu operace nadále umožnilo USA využívat shannonské letiště. Bylo to však podmíněno především ekonomickými důvody. Švédsko také v letech 2003-2007 nadále prodávalo zbraně zúčastněným stranám konfliktu. Ve stejném období také postupně docházelo k rozšíření švédského působení v misi ISAF. Tento krok by se dal interpretovat jako v případě Německa, které se sice přímo nezúčastnilo intervence v Libyi, ale naopak navýšilo své vojenské kapacity v Afghánistánu, aby USA mohly své vojáky přesunout do Libye. Nicméně takové prohlášení nikdy Švédsko nevydalo, naopak švédský premiér řekl, že Švédsko neudělá nic pro podporu této války. V době začátku intervence k žádnému posunu v rámci identity nedošlo. V rámci Iráku je zmíněna pouze nutnost demokratizace, která ale bude v souladu s mezinárodním právem a bude mít autorizaci ze strany OSN. Také zde Švédsko zmiňuje pouze probíhající reformu obrany, stále je uváděno jako stát, který není součástí žádné vojenské aliance. V tomto případě tedy žádný z faktorů nebyl dostatečně silný, aby ukázal motivaci švédského přístupu.

V poslední případové studii, která se zaměřuje na intervenci NATO v Libyi, které se Švédsko zúčastnilo jako jediný z neutrálních a vojensky nezúčastněných států, realistický faktor nebyl relevantní. Libye pro Švédsko hrozbu nepředstavovala a snažila se opět začlenit zpět do mezinárodního společenství. Kvůli tomu opustila například teroristické praktiky, proto ani tato hrozba nebyla relevantní. Hrozba migrace, která přišla společně s občanskou válkou, ohrožovala především sousední státy. Dokonce Švédsko a severské země nebyly příliš aktivní v přípravě na případnou migrační vlnu, která by mohla přijít do Evropy. Naopak v liberalistickém faktoru Švédsko projevilo zájem se na intervenci podílet ještě před oficiálním pozváním ze strany NATO, kterým byla švédská účast podmíněna. Většina parlamentu byla pro účast v operaci, ale došlo ke shodě, že se Švédsko podílí pouze na patrolování bezletové zóny poskytnutím osmi stíhaček Gripen.

Švédská identita se proměnila jednak směrem, kdy došlo k vypuštění zmínky o Švédsku jako státu, který není součástí vojenské aliance, ačkoliv zatím do žádné vojenské aliance Švédsko nevstoupilo. Další proměna je směrem ke kolektivní obraně, kdy ve své strategické koncepci zmiňuje, že v případě útoku na členský stát EU nebo severský stát Švédsko nebude pasivní a je připraveno danému státu poskytnout podporu. To také recipročně očekává v případě, kdy by došlo k útoku na Švédsko. Toto tvrzení připomíná článek 5 Severoatlantické smlouvy o kolektivní obraně členských států. Tyto změny však přišly ještě před samotnou intervencí v Libyi. V průběhu intervence došlo ke změně, kdy Švédsko již nezmiňuje OSN jako svůj základní kámen zahraniční politiky, pouze ji opírá o hodnoty, které již zmiňovalo dříve jako demokracii, lidská práva a mezinárodní právo.

Nejdříve se tedy objevil jako dominantní faktor liberalistický, následně dominoval realistický v případě hrozby globálního terorismu. V případě invaze do Iráku žádný z faktorů dominantní nebyl, Švédsko se do invaze nezapojilo. To ale mohlo být například z důvodu sledování vlastních ekonomických, popřípadě politických zájmů, jak je naznačeno v kapitole Války v Iráku. Následně se opět objevuje jako dominantní liberalistický faktor, kdy Švédsko mohlo účastí v intervenci v Libyi sledovat více zájmů najednou. K zásadní proměně identity došlo celkem dvakrát, poprvé po útocích 11. září 2001 a s příchodem nové hrozby globálního terorismu, kdy oficiálně opustilo koncept neutrality. Po druhé dochází ke změně během let 2007-2008, kdy je jednak vypuštěna i neúčast ve vojenských aliancích a zároveň přidána formulace, že v případě útoku na severské země nebo členský stát EU Švédsko naopak nezůstane pasivní. To očekává i recipročně.

Na základě těchto zjištění je možné tedy rozdělit transformaci švédské neutrality do dvou období. První období začíná s koncem studené války, kdy Švédsko pokračuje ve svém peacekeepingu. Toto období je charakteristické vysokou mírou socializace v mezinárodním prostředí, kdy Švédsko vstupuje i s jinými neutrálními zeměmi jako jsou Rakousko a Švýcarsko do Partnerství pro mír. Dále společně s Finskem a Rakouskem vstupují tyto země do Evropské unie. Se vstupem do EAPC (a PfP předtím) se Švédsko značně přibližuje NATO. Švédsko po celou dobu tohoto období nadále počítá s vyhlášením neutrality v případě války. Za konec a zároveň začátek dalšího období bych označil útoky 11. září 2001 v USA. Švédsko s nimi zásadně mění svou identitu, opouští koncept neutrality a přichází s reformou své obrany. Následně přichází období, které bych nazval především švédskou reálpolitikou, jelikož navzdory trvající švédské socializaci

a důrazem na idealistické hodnoty jako je mezinárodní právo, demokracie a lidská práva se Švédsko nově snaží především čelit novým hrozbám, jako byl v té době globální terorismus. V následujících letech se mnohem více podílí na operacích pod vedením NATO, v Afghánistánu dokonce přebírá velení nad celou jednou provincií. Ve zmíněných operacích od tohoto mezníku mohlo jít také o sledování vlastních zájmů, jako především zkouška vlastní armády v reakci na nové hrozby, sledování ekonomických a politických cílů. Důležitý mezník je zde pak přelom roků 2007-2008, kdy je z bezpečnostní koncepce vypuštěna neúčast ve vojenských aliancích, a naopak přidána část deklarující, v jakých případech Švédsko naopak nezůstane pasivní. To také očekává od severských zemí a členských států EU, pokud by se ocitlo ve stejné situaci. Tato změna však nemusela být pouze v důsledku postupné proměny identity, ale jako reakcí na další hrozby, například rostoucí agresi Ruska. Celé toto období uzavírá právě intervence v Libyi, které se Švédsko jako jediný bývalý neutrální stát účastnilo, a dokonce projevilo zájem samo ze své strany. Po ní již není zmíněna OSN jako základní kámen švédské zahraniční politiky.

Na tomto místě se nabízí otázka, proč i po tomto postupném opuštění neutrality, a stále větší inklinaci Švédska k NATO, se stále Švédsko nestalo jejím členským státem? Důvodů pro to může být hned několik. Pokud by Švédsko vstoupilo do NATO, přineslo mu to určité závazky vůči alianci, především by to ale také prohloubilo jeho vztahy s USA. To však pro některé státy nemusí být z politických, ekonomických nebo diplomatických důvodů tolik přínosné a postavení, ve kterém se vůči NATO nyní Švédsko nachází mu umožňuje značnou míru autonomie. Ne všechny švédské parlamentní strany také mohou být nakloněny členství v NATO (Löden, 2012, s. 277). Dalším důvodem může být fakt, že Švédsko je přikloněno stále více na stranu idealismu s důrazem na lidská práva, mezinárodní právo a demokracii, který je možný vidět v Evropské unii a OSN na rozdíl od NATO, která je založená hlavně na realistické tradici (Wagnsson, 2011, s. 587-588). Roli zde také může hrát poloha Švédska, kdy by při jeho vstupu došlo k přiblížení se NATO vůči Rusku, čímž by mohlo dojít k ohrožení Finska, ze kterého by se stal nárazníkový stát mezi NATO a Ruskem. Výsledkem snahy dostat Ukrajinu do západní sféry vlivu byla ruská agrese a anexe Krymu v roce 2014. Finsko by v tomto případě mohlo dopadnout podobným způsobem, pokud by mělo hrát roli nárazníkového státu. Na druhou stranu právě Finsko je mnohem připravenější na vstup do NATO, jelikož by mu poskytlo výrazně větší ochranu než jeho politika vojenské

nezúčastněnosti (Möller a Bjelerd, 2010, s. 377-378).

Závěr

Cílem této práce bylo zodpovězení výzkumné otázky, z jakého důvodu a kdy došlo k proměně švédské neutrality. Nejprve tedy došlo v teoretické části k představení samotného konceptu neutrality, jeho historického vývoje, možného dělení. Zároveň byl tento koncept představen v rámci Švédska, jak jej historicky používalo a jak se postupně proměnil. Poté došlo k časovému vymezení celé práce, které bylo stanoveno od konce studené války, kdy docházelo k postupnému přetransformování zahraničních a bezpečnostních politik jednotlivých států až do intervence v Libyi v roce 2011, které se Švédsko zúčastnilo jako jediný z neutrálních a vojensky nezúčastněných států po boku NATO. S časovým vymezením byla také stanovena výzkumná otázka.

Následně došlo k rozboru neutrality ve stanovených třech základních přístupech k bezpečnostním studiím: realismu, liberalismu a konstruktivismu. V případě realistického faktoru byla neutralita představena jako racionální kalkul státu ve státocentrickém prostředí, ten byl platný hlavně v době bipolarity a po konci studené války již neposkytoval dostatečné vysvětlení. Pro zvolené období tedy došlo jednak k aplikaci teorie hrozeb, kdy stát může být motivován hrozbou jiného státu, nicméně byly představeny také novodobé hrozby nestátní povahy jako je hrozba globálního terorismu, migrace aj. V liberalistickém faktoru se nepodařilo najít vysvětlení pro neutralitu, jelikož ta je v rozporu s liberalistickou myšlenkou mezinárodní spolupráce a míru. Zde se však nabízely jiná možná vysvětlení, jako byla teorie vzájemné závislosti nebo snaha států o socializaci v mezinárodním prostředí. V případě konstruktivistického faktoru pak záleželo především na identitě ve vztahu k neutralitě, především jakým způsobem s tímto konceptem nakládá samotné Švédsko při tvorbě bezpečnostní politiky.

V metodologii jsem následně vymezil čtyři základní konflikty, na kterých jsem proměny švédské neutrality zkoumal: válka v Kosovu, válka v Afghánistánu, válka v Iráku a intervence v Libyi. Poté jsem popsal, jak jednotlivé faktory můžou odhalit příčinu změny neutrality. Pro realistický faktor to byla změna v reakci na hrozby, které mohly být jak státní, tak nestátní povahy. Důraz byl tedy kladen na jednotlivé státy, kde se konflikt odehrával, zda představovaly pro Švédsko hrozbu. Pokud se tato hrozba nepotvrdila, došlo ještě na prozkoumání nestátních hrozeb, jestli mohly být švédskou motivací pro účast. V případě liberalistického faktoru se jednalo o postoj, jaký Švédsko vůči jednotlivým událostem a operacím zaujalo a také jak do jednotlivých operací

příspělo. V tomto faktoru pak bylo důležité porovnat také chování Švédska s jinými neutrálními nebo vojensky nezúčastněnými zeměmi. Sledováno bylo, jakým operacím Švédsko dalo přednost v případě možnosti výběru, zda operacím OSN nebo NATO. V konstruktivistickém faktoru byl kladen důraz na švédské bezpečnostní koncepce, jak pracují s pojmem neutrality a jaké faktory ovlivňují švédskou identitu. V rámci jednotlivých událostí vždy byla prozkoumána bezpečnostní koncepce, která jí předcházela. Poté došlo k prozkoumání koncepce vydané po zahájení operace a byly mezi sebou porovnávány. Nejčastěji opakující se faktor určil, z jakého důvodu došlo ke změně švédské neutrality. Časový mezník ukázal ten faktor, který se promítl i do faktorů zbylých.

Následovala empirická část čtyř případových studií, kdy došlo k aplikaci faktorů na jednotlivé konflikty. Pro válku v Kosovu, kde z důvodu chybějících hrozeb pro Švédsko, byl realistický faktor vyloučen. Naopak zajímavé zjištění přinesl faktor liberalistický. I přes prvotní kritiku operace Spojenecká síla se Švédsko účastnilo mise KFOR pod vedením NATO. Dokonce nasadilo do této mise více vojáků než do mise UNMIK. Tento přístup se neshodoval ani s chováním ostatních neutrálnů. K identitární změně nedošlo, neutralita zde byla stále ukotvena.

Ačkoliv se hrozba ze strany Afghánistánu pro Švédsko nepotvrdila, v případě realistického faktoru byla pro tento konflikt dominantní hrozba globálního terorismu. Švédsko dalo boji proti terorismu jednu z nejvyšších priorit. To se promítlo v liberalistickém faktoru, kdy se zapojilo do mise ISAF. I přes to, že se z původního peacekeepingu stala bojová operace, Švédsko zde přebralo velení nad jednou provincií. Jeho míra zapojení byla podstatně vyšší než u ostatních evropských neutrálnů. Zde také nastala identitární změna, kdy došlo k opuštění konceptu neutrality. Švédsko nadále zůstalo již jen jako vojensky nezúčastněný stát.

Intervence do Iráku se Švédsko nezúčastnilo, ale i tak bylo přínosné prozkoumat jaký zde Švédsko zaujalo postoj. Realistický faktor zde nebyl pro Švédsko relevantní, protože Irák nepředstavoval pro Švédsko hrozbu. Ani hrozba migrace se neukázala jako motiv pro případnou švédskou účast. V liberalistickém faktoru se ale ukázalo, že Švédsko zaujalo podstatně mírnější přístup na rozdíl od neutrálního Švýcarska a vojensky nezúčastněného Rakouska. Jako vysvětlení se zde nabídl například sledování vlastních ekonomických zájmů v případě prodeje zbraní zúčastněným stranám. V tomto období k žádnému identitárnímu posunu nedošlo, Švédsko nadále deklarovalo svou neúčast ve

vojenských aliancích.

Intervence R2P v Libyi se Švédsko zúčastnilo jako jediný z evropských neutrálních a vojensky nezúčastněných států. Celá intervence byla pod vedením NATO. Libye ani hrozba migrace se neprokázaly jako dostatečný motiv Švédska pro účast. Realistický faktor zde tedy neplatil. Naopak v liberalistickém faktoru se ukázalo, že Švédsko samotné mělo zájem o účast ještě před zahájením intervence. Podílelo se na patrolování bezletové zóny. Švédsko svou účastí mohlo sledovat i jiné zájmy jako vylepšení image své armády. Identitární posun zde nastal vyloučením OSN jako základního kamene švédské zahraniční politiky. Ke dvěma důležitým identitárním změnám došlo ještě před samotnou intervencí. V letech 2007-2008 došlo z bezpečnostní koncepce k odstranění Švédska jako státu, který není součástí vojenské aliance. Švédsko také nově začalo deklarovat, že v případě útoku na členské státy EU nebo severské země poskytne napadeným státům svou pomoc. Recipročně pak od těchto států očekává to samé v případě napadení Švédska.

Na základě těchto zjištění, nejčastěji se opakujícího se liberalistického faktoru, ale i silně rezonujícího realistického faktoru, byla švédská proměna neutrality rozdělena v interpretaci výsledků do dvou období. Tato období odpovídají na otázku, z jakého důvodu a kdy došlo k proměně švédské neutrality. První období je od konce studené války do útoků 11. září 2001. Pro toto období je charakteristická švédská socializace, kdy vstupuje nebo prohlubuje spolupráci s mezinárodními organizacemi a nadále se věnuje peacekeepingu. Zlom přichází s hrozbou globálního terorismu a útoky 11. září 2001, kdy v reakci na nové hrozby v podobě globálního terorismu opouští svou koncepci neutrality. Ta již nadále není kodifikovaná ve švédské bezpečnostní strategii. Nastává druhé období, kdy stále Švédsko prohlubovalo svou míru socializace a začalo se orientovat na spolupráci s NATO. Kromě peacekeepingu se nově účastnilo i bojových operací v Afghánistánu a později v Libyi. V letech 2007-2008 již o sobě nemluví jako o zemi, která není součástí vojenské aliance, ačkoliv do žádné vojenské aliance nevstoupilo. Také deklarovalo pomoc v případě napadení států EU a severských zemí a očekávalo stejný přístup z jejich strany. Mohlo se jednat o reakci na vzrůstající ruskou agresi. V roce 2011 vypouští z bezpečnostní koncepce OSN jako základní kámen zahraniční politiky, kterou staví především na idealistických hodnotách jako demokracie, mezinárodní právo a lidská práva. Nakonec se práce zabývala vztahem Švédska a NATO, proč při tak prohloubené spolupráci ještě do NATO nevstoupilo. Zde se ukázalo hned několik možných důvodů

jako bylo zachování určité míry autonomie, vnitropolitických neshod ohledně členství a zachování statutu quo v severní Evropě.

Jelikož v letošním roce uplyne od intervence v Libyi 10 let, další výzkum by mohl být zaměřený na to, jakým způsobem se švédská identita změnila v tomto období. Zajímavé výsledky by také přinesla studie věnující se otázce, proč Švédsko stále nevstoupilo do NATO. Podobný výzkum proměny identity by bylo vhodné provést také na sousedním Finsku, které je sice sousedem Švédska, ale jeho zahraniční a bezpečnostní politika je odlišná, zde by však mohl být problém s nalezením dostatečného množství zdrojů, protože se neutrálním státům věnuje čím dál menší množství autorů.

Summary

The main aim of this thesis is to examine the changes in Swedish neutrality in the context of contemporary international security developments. This thesis answers the research question for what reason and when the Swedish neutrality has changed. For this reason, the thesis is divided into four case studies of four chosen conflicts: Kosovo war, Afghanistan War, Iraq War, and intervention in Libya. Subsequently, to each conflict are applied the main factors of security studies: realism, liberalism, and constructivism. The most repeated and dominant one answers the research question.

In the case of Kosovo war the most dominant is the liberalist factor. Sweden provided more troops for the KFOR mission than for UNMIK. In comparison with other neutral or non-alignment states, there were opposite results. Possible threats as realist factors were not confirmed. Also, there is no identity change in the Swedish security conception.

In the case of the War in Afghanistan the most dominant is the realist factor. After the 9/11 attacks and emergence of the global terrorism threat, Sweden prioritized its security. It led to the deployment of troops in Afghanistan in the framework of the KFOR mission. This deployment was bigger than the deployment of the other neutral or non-alignment states. Although, the presence of Swedish troops remained in Afghanistan after the transformation of the KFOR mission into a battle operation against the Taliban. There is a clear change of Swedish neutrality when the neutrality has been removed from security conception.

Sweden did not join the American intervention in Iraq as non of the neutral or non-alignment European states did. There were no threats. But the individual approaches of neutral states differ. Switzerland with Austria took steps against participants of this intervention. Swedish position towards the intervention was disapproving but it still followed its interests – selling weapons to participants of the intervention. A similar case was Ireland. There were no changes in the Swedish identity.

The liberalist factor is the strongest motivation for Sweden to participate in intervention in Libya. Sweden wanted to participate from the beginning of the operation Unified protector. Sweden was the only one neutral state who joined this NATO-led operation. There were no threats to Sweden. The identity has changed to leave the UN as a cornerstone of Swedish foreign policy, now based on idealist values of democracy,

international law, and humanitarian law. The identity has changed before the intervention between 2007 and 2008 when Sweden left the declaration of non-participation in military alliance and claimed that Sweden would not remain passive in the case of the attack against the EU member state or Nordic states. Sweden expects the same reaction when it would be under attack.

Based on these results the neutrality change was divided into two periods. The first one starts with the end of the Cold War. Sweden was following the international peacekeeping operations, joined the EU, and strengthened its relations with NATO by joining PfP and EAPC. This period is marked as Swedish socialization in the new international environment. Its neutrality was codified in security conceptions. The milestone comes with the 9/11 attacks, a rise of new global threats when Sweden has abandoned the concept of neutrality. The second period starts with those attacks, Sweden still socializes itself in the international community. Also, it starts to participate in more combat operations. It is the period of *realpolitik* when Sweden tries to deal with the new threats. The Russian aggression in Georgia in 2008 could influence the 2007-2008 Swedish identity changes. The whole period ends with intervention in Libya and identity change, leaving the non-participation in military alliances, the UN, and looking for more security within the EU member states and nordic countries.

Seznam použitých zdrojů

ABOMO, T. Paul, 2018. *R2P and the US Intervention in Libya*. London: Palgrave Macmillan, 292 s. ISBN 978-3-319-78830-2.

ANDERSON, H. Terry, 2015. 9/11: Bush's Response. In: Beth BAILEY and Richard H. IMMERMANN, eds. *Understanding the U.S. Wars in Iraq and Afghanistan*. New York: New York University Press, s. 54-74. ISBN 978-1-4798-7143-8.

AGIUS, Christine, 2006, *The Social Construction of Swedish Neutrality: Challenges to Swedish Identity and Sovereignty*. Manchester: Manchester University Press, 253 s. ISBN 0-7190-7152-6.

AGIUS, Christine a Karen DEVINE, 2011. 'Neutrality: A really dead concept?' A reprise. *Cooperation and conflict* [online]. vol. 46, no. 3. s. 265-284 [cit-2020-10-18]. ISSN 1460-3691. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/45084643>

BAKER, J. Kevin, 2011. *War in Afghanistan: A Short History of Eighty Wars and Conflicts in Afghanistan and the North-west Frontier 1839-2011*. Melbourne: Rosenberg Publishing Pty Ltd., 264 s. ISBN 9781921719127.

BAZIĆ, Jovan, 2019. Relations of Serbia and European Union: Socio-historical determinants and the contemporary political issues. *Politeja* [online]. vol. 60, no. 3, s. 303-322 [cit-2020-11-30]. ISSN 2391-6737. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26916392>

BIEBER, Florian a Armina GALIJAS, 2016. *Debating the end of Yugoslavia*. Abingdon: Routledge. 2. vyd. 260 s. ISBN 978-1-4094-6711-3.

BOZO, Fredérico, 2016. *A History of the Iraq Crisis: France, the United States, and Iraq, 1991-2003*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 381 s. ISBN 9780231704441.

BROMLEY, Mark a Siemon WEZEMAN, 2013. Current trend in the international arms

trade and implication for Sweden. *Sipri* [online]. S. 1-30 [cit-2020-12-01]. Dostupné z: <https://www.sipri.org/sites/default/files/2016-03/Current-trends-in-the-international-arms-trade-and-implications-for-Sweden.pdf>

BROOKS, G. Stephen a Wiliam C. WOHLFORTH, 2008. *World Out of Balance: International Relations and the Challenge of American Primacy*. Princeton: Princeton University Press, 226 s. ISBN 978-0-691-13784-1.

BUCKLEY, A. Caitlin, 2012. Learning from Libya, Acting in Syria. *Journal of Strategic Security* [online]. vol. 5, no. 2, s. 81-104 [cit-2020-12-29]. ISSN 1944-0472. Dostupné z: <https://doaj.org/article/367380ea0c4a492b8a307a9f569f64ad>

BUZAN, Barry, 2015. The English School: A neglected approach to International Security Studies. *Security Dialogue* [online]. vol. 46, no. 2, s. 123-143 [cit-2020-11-17]. ISSN 1460-3640. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0967010614555944>

BYNION, Tim, 2018. The Afghanistan War and America's National Identity. *Towson University Journal of International Affairs* [online]. vol. 52, no. 1, s. 6-26 [cit-2020-12-12]. ISSN 1530-1656. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=poh&AN=133716384&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

BYRD, A. William, 2008. Responding to Afghanistan's Development Challenge: An Assessment of Experience and Priorities for the Future. In: Mark SEDRA a Geoffrey HAYES, eds. *Afghanistan: Transition Under Threat*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press, s. 89-148. ISBN 978-1-55458-011-8.

CAMPBELL, Horace, 2012. *NATO's Failure in Lybia: Lessons for Africa*. Pretoria: Africa Institute of South Africa, 177 s. ISBN 978-0-7983-0343-9.

CARPENTER, G. Ted, 2002. Kosovo and Macedonia: The West Enhances the Threat. *Mediterranean Quaterly* [online]. vol. 13, no. 1, s. 21-37. [cit-2020-11-29]. ISSN 1047-4552. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true>

&db=poh&AN=7273618&site=eds-live&scope=site&lang=cs

DAALDER, H. Ivo a James G. STAVRIDIS, 2012. NATO's Victory in Libya. The Right Way To Run an Intervention. *Foreign Affairs* [online]. vol. 91, no. 2, s. 2-7 [cit-2020-12-29]. ISSN 2327-7793. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/fora91&div=24>

DOESER, Fredrik, 2014. Sweden's Participation in Operation Unified Protector: Obligations nad Interests. *International Peacekeeping* [online]. vol. 21, no. 5, s. 642-657 [cit-2020-12-29]. ISSN 1743-906X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1080/13533312.2014.963325>

DOESER, Fredrik, 2016. Finland, Sweden and Operation Unified Protector: The impact of strategic culture. *Comparative Strategy* [online]. vol. 35, no. 4, s. 284-297 [cit-2021-01-02]. ISSN 1521-0448. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01495933.2016.1222842>

EHRENKRONA, Carl-Henrik, 2003. Elements of Nordic Practice 2001: Sweden, *Nordic Journal of International Law* [online]. vol. 72, no. 1, s. 73-80 [cit-2020-12-13]. ISSN 1571-8107. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/nordic72&div=10>

EICHLER, Jan, 2010. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 397 s. ISBN 978-80-246-1790-9.

EICHLER, Jan, 2011. *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 214 s. ISBN 978-80-246-1956-9.

EKBLAD, Solving, Helena PROCHAZKA a Gören ROTH, 2002. Psychological impact of torture: a 3-month follow-up of mass-evacuated Kosovan adults in Sweden. Lessons learnt for prevention. *Acta Psychiatrica Scandinavica* [online]. vol. 106, no. 421, s. 30-36 [cit-2020-11-30]. ISSN 0065-1591. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edselc&AN=edselc.2-52.0-84883006938&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

ELGESTRÖM, Ole, 2000. Do Images Matter? The Making of Swedish Neutrality: 1834 and 1853. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 35, no. 3, s. 243-267 [cit-2020-10-10]. ISSN 1460-3691. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/45083942>

FARELL, Theo, 2002. Constructivist Security Studies: Portrait of a Research Program. *International Studies Review* [online]. vol. 4, no. 1, s. 49-72 [cit-2020-11-17]. ISSN 1468-2486. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3186274>

FINNISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS, 2002. Year 1999 in Finnish Foreign Policy. *Finnish Institute of International Affairs* [online]. [cit-2020-12-02]. <https://www.eilen.fi/en/chronology/1999/>

FRUNGE, Katarina, 2005. Elements of Nordic State Practise 2003: Sweden. *Nordic Journal of International Law* [online]. vol. 74, no. 1, s. 153-159 [cit-2020-12-20]. ISSN 1571-8107. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/nordic74&div=13>

GOETSCHER, Laurent, 1999. Neutrality, a Really Dead Concept? *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 34, no. 2, s. 115-139 [cit-2020-10-18]. ISSN 1460-3691. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/45083993>

HARVEY, P. Frank, 2012. *Explaining the Iraq War: Counterfactual Theory, Logic and Evidence*. Cambridge: Cambridge University Press, 349 s. ISBN 978-1-107-01472-5.

HOARE, M. Attila, 2014. Towards an Explanation for the Bosnian Genocide of 1992-1995. *Studies in Ethnicity & Nationalism* [online]. vol. 14, no. 3, s. 516-532 [cit-2020-12-01]. ISSN 1473-8481. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=asn&AN=100011203&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

HÖGLUND, Kristine, 2007. Managing Violent Crises: Swedish Peacekeeping and the 2004 Ethic violence in Kosovo. *International Peacekeeping* [online]. vol. 14, no. 3, s. 403-417 [cit-2020-12-01]. ISSN 1743-906X. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13533310701422950>

HÖIJER, Birgitta, Stig A. NOHRSTED a Rune OTTOSEN, 2002. The Kosovo War in the Media – Analysis of a Global Discursive Order. *Conflict and Communication Online* [online]. vol. 1, no. 2, s. 1-18 [cit-2020-11-28]. ISSN 1618-0747. Dostupné z: <https://doaj.org/article/ec705c1202f1433ba79aab09de24056c>

CHECKEL, T. Jeffrey, 2005. International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework. *International Organization* [online]. vol. 59, no. 4, s. 801-826 [cit-2020-12-05]. ISSN 1531-5088. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3877829>

ISAKHAN, Benjamin, 2015. *The Legacy of Iraq: From the 2003 War to the 'Islamic State'*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 278 s. ISBN 978-0-7486-9616-1.

JESSE, G. Neal, 2006. Choosing to Go It Alone: Irish Neutrality in Theoretical and Comparative Perspective. *International Political Science Review* [online]. vol. 27, no. 1, s. 7-28 [cit-2020-10-24]. ISSN 1460-373X. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192512106058624>

KOLB, Robert, 2018. *International Law on the Maintenance of Peace*. Cheltenham: Edward Edgar Publishing Limited, 504 s. ISBN 978-1-78811-214-7.

KRATOCHVÍL, Petr, Petr DRULÁK a kol., 2009. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 367 s. ISBN 978-80-7367-469-4.

LISCHER, K. Sarah, 2008. Security and Displacement in Iraq. *International Security* [online]. vol. 33, no. 2, s. 95-119 [cit-2020-12-20]. ISSN 0162-2889. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=a9h&AN=34641666&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>

LÖDÉN, Hans, 2012. Reaching a vanishing point? Reflections on the future of neutrality norms in Sweden nad Finland. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 47, no. 2, s. 271-284 [cit-2021-01-02]. ISSN 1460-3691. Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/45084660>

MAGNUSON, Lars, 2000. Elements of Nordic Practice 1999: Sweden. *Nordic Journal of International Law* [online]. vol. 69, no. 3, s. 373-380 [cit-2020-12-01]. ISSN 1571-8107. Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/15718100020296350>

MILLER, Rory, 2005. From 11 September 2001 to the War in Iraq: Irish Responses to the Global 'War on Terrorism.' *Irish Studies in International Affairs* [online]. vol. 16, no. 1, s. 155-174 [cit-2020-12-01]. ISSN 2009-0072. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/30001940>

MÖLLER, Ulrika a Ulf BJERELD, 2010. From Nordic neutrals to post-neutral Europeans: Difference in Finnish and Swedish policy transformation. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 45, no. 4, s. 363-386 [cit-2020-10-24]. ISSN 1460-3691. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/45084616>

MORGAN, M. Patrick, 1999. Liberalist and realist security studies at 2000: Two decades of progress? *Contemporary Security Policy* [online]. vol. 20, no. 3, s. 39-71 [cit-2020-11-16]. ISSN 1743-8764. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13523269908404230>

MUMUNI, N. Abayomi, 2013. *Global Terrorism and Its effect on Humanity*. South Africa: WSGF(PTY), 176 s. ISBN 978-0-620-57912-4.

NATO, 2007. NATO and Afghanistan. *North Atlantic Treaty Organization* [online]. [cit-2020-12-12]. https://www.nato.int/isaf/placemats_archive/2007-12-05-ISAF-Placemat.pdf

NIGEL, Thomas, 2008. *Válka v Jugoslávii. Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001*. Praha: Grada, 64 s. ISBN 978-80-247-2375-4.

NOREEN, Erik, Roxanna SJÖSTEDT a Jan ÅNGSTRÖM, 2016. Why small states join big wars: the case of Sweden in Afghanistan 2002-2014. *International Relations* [online]. vol. 31, no. 2, s. 145-168 [cit-2020-12-12]. ISSN 0047-1178. Dostupné z:

<https://doi.org/10.1177/0047117816651125>

O'DONOGHUE, Aoife, 2010. Neutrality and Multilateralism after the First World War. *Journal of Conflict & Security Law* [online]. vol. 15, no. 1, s. 169-202 [cit-2020-10-11]. ISSN 1467-7954. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/jcsl15&div=12>

OJANEN, Hanna, Gunila HEROLF a Rutger LINDAHL, 2000. *Non-Alignment and European Security Policy*. Kauhava: Kauhavan sanomalehti, 273 s. ISBN 951-769-100-9.

OSMANI, Shaip, 2004. KFOR Mission in Kosovo and its Future. *Mediterranean Journal of Social Sciences* [online]. vol. 5, no. 19, s. 350-354 [cit-2020-12-01]. ISSN 2039-2117. Dostupné z: <https://www.mcser.org/journal/index.php/mjss/article/view/4264>

PANCHAUD, Véronique, 2009. Neutrality of Switzerland: a Brief Introduction. *Western Balkans Security Observer* [online]. vol. 4, no. 15, s. 107-119 [cit-2020-12-01]. ISSN 1452-6115. Dostupné z: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=269104>

PETERSSON, Magnus, 2015. *The US NATO Debate: From Lybia to Ukraine*. New York: Bloomsbury Academic, 209 s. ISBN 978-1-62892-452-7.

PRADELLA, Lucia a Sahar T. RAD, Libya and Europe: imperialism, crisis and migration. *Third World Quarterly* [online]. vol. 38, no. 11, s. 2411-2427 [cit-2020-12-01]. ISSN 1360-2241. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436597.2017.1350819>

RELIEFWEB, 2020. New Swedish contributions in the Balkan. *Reliefweb* [online]. [cit-2020-12-02]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/albania/new-swedish-contributions-balkans>

REGERINGSKANSLIET, 1999. Statement of Government Policy 14 September 1999. *Regeringskansliet* [online]. [cit-2020-12-01]. Dostupné z:

<https://www.regeringen.se/informationmaterial/1999/09/statement-of-government-policy-14-september-1999-/>

REGERINGSKANSLIET, 2000. Statement of Government Policy 19 September 2000. *Regeringskansliet* [online]. [cit-2020-12-13]. Dostupné z: <https://www.regeringen.se/informationmaterial/2000/09/statement-of-government-policy-19-september-2000/>

REGERINGSKANSLIET, 2001. Statement of Government Policy 18 September 2001. *Regeringskansliet* [online]. [cit-2020-12-13]. Dostupné z: <https://www.regeringen.se/informationmaterial/2001/09/statement-of-government-policy-18-september-2001/>

REGERINGSKANSLIET, 2002. Statement of Government Policy 1/10 2002. *Regeringskansliet* [online]. [cit-2020-12-13]. Dostupné z: <https://www.regeringen.se/informationmaterial/2002/10/statement-of-government-policy-110-2002/>

REGERINGSKANSLIET, 2003. Statement of Government Policy 16/9 2003. *Regeringskansliet* [online]. [cit-2020-12-13]. Dostupné z: <https://www.regeringen.se/informationmaterial/2003/09/statement-of-government-policy-169-2003/>

REGERINGSKANSLIET, 2006. Statement of Government Policy 6 October 2006. *Regeringskansliet* [online]. [cit-2021-01-02]. Dostupné z: <https://www.regeringen.se/informationmaterial/2006/10/statement-of-government-policy-6-october-2006/>

REGERINGSKANSLIET, 2008. Statement of Government Policy 16 September 2008. *Regeringskansliet* [online]. [cit-2021-01-02]. Dostupné z: <https://www.regeringen.se/informationmaterial/2008/09/statement-of-government-policy-16-september-2008/>

REGERINGSKANSLIET, 2010. Statement of Government Policy 5 October 2010.

Regeringskansliet [online]. [cit-2021-01-02]. Dostupné z:
<https://www.regeringen.se/49b6d4/contentassets/3dc769d36fa3464a9c0446181758e037/statement-of-government-policy-5-october-2010>

REGERINGSKANSLIET, 2011. Statement of Government Policy 15 September 2011.
Regeringskansliet [online]. [cit-2021-01-02]. Dostupné z:
<https://www.regeringen.se/49b6d3/contentassets/71036415ab6b47a385fb8d218c783732/statement-of-government-policy-15-september-2011>

ŘEHÁK, David, 2008. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 143 s. ISBN 978-80-7278-443-1.

RICE, Matthew, 2000. UN Security Council Approves UNMOVIC Plan. *Arms Control Today* [online]. vol. 30, no. 4, s. 46 [cit-2020-12-20]. ISSN 1943-5754. Dostupné z:
<https://www.jstor.org/stable/23626303>

SAINT-DAVIES, Peter, 2003. *International Intervention in the Balkans Since 1995*. London: Routledge, 224 s. ISBN 0-415-29834-2.

SECURITY COUNCIL, 2004. *Resolution 1566 (2004): Adopted by the Security Council as its 5053rd meeting, on 8 October 2004* [online]. S/RES/1566. New York: United Nations, 08 October 2004 [cit-2020-12-12]. Dostupné z:
[https://undocs.org/S/RES/1566\(2004\)](https://undocs.org/S/RES/1566(2004))

SECURITY COUNCIL, 2011. *Resolution 1973 (2011): Adopted by the Security Council as its 6498th meeting, on 17 March 2011* [online]. S/RES/1973. New York: United Nations, 17 March 2011 [cit-2020-10-24]. Dostupné z:
[https://undocs.org/S/RES/1973\(2011\)](https://undocs.org/S/RES/1973(2011))

SILANDER, Daniel, 2013. R2P-Principle nad Practice? The UNSC on Lybia. *Journal of Applied Security Research* [online]. vol. 8, no. 2, s. 262-284 [cit-2020-12-28]. ISSN 1936-1629. Dostupné z:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19361610.2013.765340>

SJÖBERG, Lennart, 2005. The Perceived Risk of Terrorism. *Risk Management* [online]. vol. 7, no. 1, s. 43-61 [cit-2020-12-13]. ISSN 1743-4637. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3867677>

SJÖDIN, Christer, 2019. Terrorism from a Swedish perspective. *International Forum of Psychoanalysis* [online]. vol. 28, no. 1, s. 25-30 [cit-2020-12-22]. ISSN 1651-2324. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0803706X.2017.1296586>

STROMBACK, Jesper, 2005. *Framing of the Iraq War in the Elite Newspapers in Sweden and the United States*. Conference Papers, New York: International Communication Association 2005 Annual Meeting [cit-2020-12-21]. 20 s. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&profile=eds>

THIELBÖRGER, Pierre, 2012. The Status nad Future of International Law after the Libya Intervention. *Goettingen Journal of International Law* [online]. vol. 4, no. 1, s. 11-48 [cit-2020-10-11]. ISSN 1868-1581. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/gojil4&div=4>

TRYON, L. James, 1911. The Hague Conferences. *The Yale Law Journal* [online]. vol. 20, no. 6, s. 470-485 [cit-2020-10-11]. ISSN 0044-0094. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/784505>

UNITED NATIONS, 2002. UN Mission's Contributions by Country. *United Nations Peacekeeping* [online]. [cit-2020-12-02]. Dostupné z: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/december2002_5.pdf

WAGNSSON, Charlotte, 2012. A security community in the making? Sweden and NATO post-Libya. *European Security* [online]. vol. 20, no. 4, s. 585-603 [cit-2021-01-02]. ISSN 1746-1545. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2011.633514>

WEBBER, Mark, 2009. The Kosovo war: a recapitulation. *International Affairs* [online]. vol. 85, no. 3, s. 447-459. [cit-2020-11-28]. ISSN 0020-5850. Dostupné z:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=bsu&AN=38417654&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

WEHREY, Frederic et al, 2010. *The Iraq Effect: The Middle East After the Iraq War*. Santa Monica: RAND Corporation, 187 s. ISBN 978-0-8330-4788-5.

WEITSMAN, A. Patricia, 2014. *Waging War: Alliances, Coalitions, and Institutions of Interstate Violence*. Stanford: Stanford University Press, 279 s. ISBN 978-0-8047-8894-6.

WIESLANDER, Anna, 2019. What makes an ally? Sweden and Finland as NATO's closest partners. *Journal of Transatlantic Studies* [online]. vol. 17, no. 2, s. 194-222 [cit-2020-10-25]. ISSN 1754-1018. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/s42738-019-00019-9>

ZIMMERMAN, William, 2014. *Open Borders, Nonalignment, and the Political Evolution of Yugoslavia*. Princeton: Princeton University Press, 158 s. ISBN 978-1-400-85848-4.

Univerzita Karlova

Fakulta sociální věd

Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Změna konstruktů neutrality Švédska

Jméno: Bc. Tomáš Vlček

Vedoucí práce: JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Studijní program: Politologie

Rok odevzdání projektu: 2019

Úvod

Ve své diplomové práci se budu věnovat Švédsku a jeho postupné změně konceptu neutrality, ke které docházelo především od konce studené války. Jako druhý milník jsem zvolil švédskou účast na humanitární intervenci v Libyi v roce 2011, na které se aktivně podílelo po boku Severoatlantické aliance a poskytlo své stíhací letouny Gripen. Vzhledem k diskutabilní povaze intervence v Libyi a účasti po boku NATO lze považovat Švédsko jako stát, který zásadním způsobem změnil, či zcela opustil svou koncepci neutrality.

Toto téma je z hlediska bezpečnosti a mezinárodních vztahů důležité především pro fakt, že v Evropě je hned několik dalších neutrálních států a některé z nich by v blízké době také mohly přetransformovat, či zcela opustit svou koncepci neutrality, například Finsko. Z tohoto důvodu je důležité sledovat, která kritéria by tuto změnu mohly naznačit. Stát, který zásadně změní nebo opustí svou koncepci neutrality, se může stát důležitým strategickým spojencem v případě, kdy by se rozhodl například pro vstup do NATO. Na druhou stranu by úmysly takového státu také mohly být nepřátelské, a proto je dobré tyto státy sledovat a předvídat jejich budoucí vývoj.

V akademické literatuře je spíše pokryto téma neutrality jako konceptu, již ale málo autorů se věnuje právě jeho změnám nebo úplnému přetransformování se. V případě Švédska se již někteří autoři věnovali jeho postupné změně neutrality, nicméně každý z těchto autorů volil jinou příčinu pro svůj výzkum, a tak lze na tento výzkum navázat a prozkoumat detailně všechny možné hlavní aspekty, které mohly mít na tuto změnu vliv. V rámci této diplomové práce tedy také nejprve prozkoumám vývoj konceptu neutrality.

Výzkumná otázka a objekt výzkumu

Hlavním zaměřením výzkumu bude koncept neutrality a jeho proměna v případě Švédska. Švédsko je zemí, které má svou neutralitu zakořeněnou historicky déle než sto let. V posledních letech se však zdá, že Švédsko začalo tento koncept postupně přetransformovávat nebo od něj postupně ustupuje celkově. V této práci bych se pak zaměřil především na důvody, které tento postupný odklon způsobily. Proto bych použil jako hlavní výzkumnou otázku této diplomové práce následující: Jaké hlavní faktory ovlivnily změnu pojetí neutrality ve Švédsku? Pokud to bude možné, pokusím se odpovědět na otázku, který ze zkoumaných faktorů se stal klíčový pro změnu pojetí

neutrality Švédskem. Jako zkoumané faktory jsem zatím zvolil následující: (1) Švédská zahraniční politika, zde se dá předpokládat, že jedním z faktorů, který ovlivnil toto pojetí, bude vstup Švédska do Evropské unie v roce 1995. V tomto bodě také může hrát významnou roli například švédské zapojení se do programu Partnerství pro mír, které slouží primárně pro sblížení členských států NATO a nečlenských zemí. Další faktor, který mohl ovlivnit toto přeformulování je (2) domácí politika. V tomto bodě bych rád prozkoumal, jestli na změnu neutrality mohla ve větší míře působit domácí politika, to znamená zaměření se na politické strany, které mají ve Švédsku velký vliv a podrobit rozboru například jejich volební programy v posledních letech a jestli se zaměřují na neutralitu Švédska nebo ne. Mezinárodní události (3): do této kategorie by se dal zařadit například teroristický útok 11. září 2001 ve Spojených státech, jako jeden z hlavních a zlomových momentů, co se týče pohledu na bezpečnost a její problematiku. Takových událostí, které nějakým způsobem mohly změnit postoj Švédska k bezpečnosti a mezinárodní politice by se mohlo dát najít více. Jiné faktory (4): během tohoto výzkumu se můžou najít i jiná kritéria, která mohla pojetí neutrality ze strany Švédska ovlivnit. Mohlo by se jednat třeba o sociální konstrukty jako je identita. Z mého pohledu toto kritérium není tak pravděpodobné, ale je dobré ho také zahrnout do výzkumu a nechat prostor pro případné nahodilé aspekty, které mohly pojetí neutrality také zásadně ovlivnit.

Metodologie a konceptuální část

K vypracování této diplomové práce bych využil metodu případové studie. Tato studie by byla chronologicky členěná a rozdělená do jednotlivých etap, ve kterých by byly zmíněny klíčové události zkoumaného období. Přibližné rozdělení na etapy by bylo období studené války s nastíněním, jak fungovalo Švédsko na mezinárodní scéně v tomto období pro případnou možnost srovnání. Dále konec studené války a 90. léta až do teroristických útoků 11. září 2001, které výrazným způsobem změnilo celý dnešní svět. Třetí období by byla etapa mezi útoky 11. září a intervencí v Libyi v roce 2011 a jako poslední období bych se zaměřil na současnost, která není hlavním zaměřením výzkumu, ale posloužila by jako ukázka reálných dopadů, které postupná transformace švédské neutrality způsobila. Jako hlavní koncept, se kterým v této práci budu pracovat bude koncept neutrality, popřípadě jeho různé varianty, do kterých se tento koncept mohl přeměnit.

Předběžná osnova

- A) Úvod
- B) Metodologie
- C) Koncept neutrality
- D) Případová studie klíčových událostí, které ovlivnily Švédsko
 - 1) Období studené války
 - 2) Konec studené války a 90 léta
 - 3) Období po útocích 11. září
 - 4) Období po humanitární intervenci v Lybii
- E) Shrnutí
- F) Závěr

Rozbor literatury a zdroje

K vypracování této práce mi jako hlavní zdroje poslouží především odborné akademické články. Pro vypracování jsem jako stěžejní díla vybral tato následující: článek od Christine Agius a Karen Devine (2011, s. 267), ve kterém se autorky zabírají především různými druhy od neutrality po nezúčastněnost státu a uvádějí různá kritéria a příklady, jak tyto různé přístupy odlišit. Další podstatný článek, který se zabývá konceptem neutrality a rovnou porovnává švédský a finský přístup je od Hanse Lodéna (2012), kde se právě zabývá tím, jaký statut má švédská neutralita a jestli je stále relevantní řadit Švédsko mezi neutrální státy. Článek od Jessicy L. Beyer a Stephanie C. Hofmann (2011) se zabývá problematikou evropských neutrálních států a jejich členství právě ve zmíněné Evropské unii nebo Partnerství pro mír. V rámci těchto vztahů se také autorky zaměřují na koncept neutrality a jeho možné dnešní podoby a různé transformaci nebo úplné upuštění od tohoto konceptu. Christine Agius (2011) se pak sama v dalším článku zaměřuje na post-neutrální státy a snaží se vysvětlit, které příčiny mohly tento odklon způsobit. Tento článek bych mohl využít pro nadefinování událostí, které se staly klíčovými pro Švédsko a zapříčinily jeho odklon od původního konceptu neutrality. Frederick Lee-Ohlsson (2009) se pak již konkrétně zaměřuje na případ Švédska a jeho vztahu k formování Evropské bezpečnostní a obranné strategie a jakým způsobem bylo Švédsko ovlivněno touto strategií, popřípadě jak Švédsko ovlivnilo tuto strategii. Za další užitečnou případovou studii, ze které bych mohl čerpat považuji článek od Erika Noreena,

Roxanny Sjöstedt a Jana Ångströma (2016), kdy se tato trojice autorů zabývá tím, z jakého důvodu „malé“ státy jakým je Švédsko účastnily například intervence do Afghánistánu v letech 2002-2014. Švédskou transformací v oblasti neutrality se zabývá ve svém článku Ulrika Möller a Ulf Bjereld (2010). Zde se autoři zaměřují především na zahraniční politiku, ale i jiné faktory, které bych chtěl v práci prozkoumat jako je například identita. Své tvrzení podkládají různými fakty a příklady a přidávají možnost porovnání s Finskem.

Literatura

AGIUS, Christine, 2011. Transformed beyond recognition? The politics of post-neutrality. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 46, no. 3, s. 370-395. ISSN 1460-3691. Dostupné z:
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010836711416960>

AGIUS, Christine a Karen DEVINE, 2011. 'Neutrality: A really dead concept?' A reprise. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 46, no 3. s. 265-284. ISSN 1460-3691. Dostupné z:
<http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0010836711416955>

BEYER, L. Jessica and Stephanie C. HOFMANN, 2011. Varieties of neutrality: Norm revision and decline. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 46, no. 3, 285-311. ISSN 1460-3691. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0010836711416956>

BJELERD, Ulf a Ulrika MÖLLER, 2010. From Nordic neutrals to post-neutrals Europeans: Differences in Finnish and Swedish policy transformation. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 45, no. 4, s. 363-386. ISSN 1460-3691. Dostupné z:
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010836710386870>

CHRISTIANSSON, Magnus, 2010. Solidarity and Sovereignty: The Two-Dimensional Game of Swedish Security Policy. *Connections* [online]. vol. 10, no. 1, s. 1-23. ISSN

1812-2973.

Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26326231>

DEVINE, Karen, 2011. Neutrality and the development of the European Union's common security and defence policy: Compatible or competing? *Cooperatin and Conflict* [online]. vol.

46, no. 3, s. 334-369. ISSN 1460-3691. Dostupné z:

<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010836711416958>

HETMANCHUK, Natallia, 2013. Swedish Foreign Policy: Neutrality vs. Security. *International Relations and Diplomacy* [online]. vol. 1, no. 2, s. 83-92. ISSN 2328-2134.

Dostupné z:

<http://www.davidpublisher.org/Public/uploads/Contribute/5508f145d2c21.pdf>

LEE-OHLSON, Frederick, 2009. Sweden and Development of the European Security and

Defence Policy: A Bi-Directional Process of Europeanization. *Cooperatin and Conflict* [online]. vol. 44, no. 2, s. 123-142. ISSN 1460-3691. Dostupné z:

<https://doi.org/10.1177/0010836709102731>

LÖDÉN, Hans, 2012. Reaching a vanishing point? Reflection on the future of neutrality norms in Sweden and Finland. *Cooperation and Conflict* [online]. vol. 47, no. 2, s. 271-284. ISSN 1460-3691.

Dostupné z:

<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010836712445343?journalCode=caca>

NOREEN, Erik, Roxanna SJÖSTEDT a Jan ÅNGSTRÖM, 2016. Why small states join big wars: the case of Sweden in Afghanistan 2002-2014. *International Relations* [online]. vol. 31, no. 2, s. 145-168. ISSN 0047-1178. Dostupné z:

<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0047117816651125>